

ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΛΑΤΙΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Γ. ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ

DE BELLO CIVILI

ΒΙΒΛ. Γ'. ΚΕΦ. 82-104

ΜΕΤΑ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ ΠΙΝΑΚΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ — ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ
ΧΑΡΤΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΥΠΟ

ΕΡΡΙΚΟΥ Α. ΣΚΑΣΣΗ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΝ Τῷ ΕΘΝΙΚῷ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙῳ

ΕΚΔΟΣΙΣ Ε'. ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Β'. ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τιμᾶται μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου καὶ φόρου Δρ. . 8.05

*Ἀξία βιβλιοσήμου καὶ φόρος ἀναγν. Δανείου 3,75

*Ἀριθ. ἀδείας κυκλοφορίας 41.619

1/10/1928

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»

ΤΥΠΟΙΣ «ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ» (ΜΠΛΑΖΟΥΔΑΚΗ)

1928

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γ. ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΑ

DE BELLO CIVILI

ΒΙΒΛ. Γ'. ΚΕΦ. 82-104

ΜΕΤΑ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ ΠΙΝΑΚΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ — ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ
ΧΑΡΤΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΥΠΟ

ΕΡΡΙΚΟΥ Α. ΣΚΑΣΣΙΗ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΝ ΤΩ ΕΘΝΙΚΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

ΕΚΔΟΣΙΣ Ε. ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Β'. ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ (ΜΠΛΑΖΟΥΔΑΚΗ)

1928

18812

ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΛΑΤΙΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΙΣΑΡΙΣΤΙΚΟ ΥΠΟΜΗΝΗΜΑΤΑ

DE BELLO CIVILI

DE I. CAESARE

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΒΟΛΗΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΝ ΤΗΣ ΕΡΜΑΚΟΥ
ΧΑΡΤΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑΣ

Πάν γνήσιον αντίτυπον φέρει τὴν ὀλογραφὴν μου

ΤΗΣ

ΕΡΜΑΚΟΥ Α ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΡΜΑΚΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΡΜΑΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΡΜΑΚΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΡΜΑΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΡΜΑΚΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑΣ

ΕΚΔΟΣΗ

Ὁ Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ (C. Iulius Caesar) ἐγεννήθη ἐν Ῥώμῃ τῇ 13 τοῦ Κοϊντιλίου μηνός, τοῦ κατόπιν ἐξ αὐτοῦ ὀνομασθέντος Ἰουλίου, τοῦ ἔτους 100 π.Χ. καὶ ἀπέθανε δολοφονηθεὶς κατὰ τὰς εἰδοὺς τοῦ Μαρτίου (τῇ 15 Μαρτίου) τοῦ ἔτους 44 π.Χ.

Ὁ Καῖσαρ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Σύλλα καὶ τὴν ἤττον τῆς μερίδος τοῦ Μαρτίου (83-82 π.Χ.) ἐκινδύνευσε, διότι ἦτο ἐκ τῆς μητρὸς Αὐρηλίας στενὸς συγγενῆς τοῦ τελευταίου. Καὶ ἀνῆκε μὲν εἰς ἀριστοκρατικώτατον γένος, διότι ἀνῆγεν αὐτὸ εἰς τὸν μυθικὸν Ἰουλον (Ἄσκανιον), τὸν υἱὸν τοῦ Αἰνείου, ἀλλ' ὅμως ἤγειτο τοῦ δημοτικοῦ κόμματος.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 80 π.Χ., ἄγων ἡλικίαν 20 ἐτῶν, ἐστράτευσε εἰς τὴν Ἀσίαν, συγχρόνως δὲ ἤρχισε τὸ πολιτικὸν καὶ ῥητορικὸν αὐτοῦ στάδιον. Ἦτο καὶ περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐντριβέστατος, τοσοῦτον δὲ οἰκειῶς εἶχε πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὥστε καὶ ἀποθνήσκων, ὅτε εἶδε τὸν Βροῦτον μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν πλήττοντα αὐτόν, ἐπεφώνησεν ἑλληνιστὶ τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο «Καὶ σύ, τέκνον, Βροῦτε;» Εἶχε διδασκάλους ἐν Ῥώμῃ μὲν τὸν Μᾶρκον Ἀντώνιον Γνίφωνα, ἐπιφανῆ ἐκ Γαλατίας ῥήτορα καὶ γραμματικόν, ἐν Ῥόδῳ δὲ (τῷ 76—75 π.Χ.), ὅπου κατόπιν ἐπορεύθη, τὸν ἐξ Ἀλαβάνδων τῆς Καρίας Ἀπολλωνίων τὸν Μόλωνος (ἢ τὸν Μόλωνα) ἐκ τῶν κορυφαίων ῥητόρων τῆς Ῥοδίας Σχολῆς.

Τῷ 67 π.Χ. διετέλεσε ταμίης (quaestor) ἐν Ἰσπανίᾳ, τῷ 65 ἀγορανόμος (aedilis), τῷ 63 ὑπατεύοντας τοῦ Κικέρωνος μέγας ποντίφιξ, τῷ 62 στρατηγὸς (praetor), τῷ 61 ἀντιστρατηγὸς (pro praetore) ἐν Ἰσπανίᾳ, τῷ 59 ὑπάτος (consul) τὸ πρῶτον, ἀπὸ τοῦ 58-50 ἀνθύπατος (pro consule) ἐν Γαλατίᾳ, τὴν ὁποίαν ὑπέταξε καὶ ἔπειτα ὠργάνωσεν ἀποδᾶς ὁ κυριώτατος παράγων τοῦ ἐκρωματισμοῦ τῆς Δύσεως διὰ τῆς διχόσεως τῆς λατινικῆς γλῶσσης καὶ τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Ἦτο στρατηγὸς καὶ πολιτικὸς μέγας, νομοθέτης, μνηματικὸς, ἱστορικὸς συγγραφεὺς, ποιητὴς καὶ γραμματικὸς.

**Έργα τοῦ Καίσαρος.*

Τὸ κύριον καὶ σωζόμενον γνήσιον ἔργον τοῦ Καίσαρος εἶναι οἱ commentarii «ὕπομνήματα, ἡμερηΐδες, ἡμέτεροι ἀναγραφαί», τὰ ὁποῖα συνήθως ὀνομάζονται ἀπομνημονεύματα.

Οἱ commentarii εἶναι δύο κεχωρισμένοι συγγραφαί: commentarii de bello Gallico (περὶ τοῦ Γαλατικοῦ πολέμου) καὶ commentarii de bello civili (περὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου). Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι διηρημένοι εἰς 7 βιβλία (τὸ 8ον εἶναι τοῦ Ἰρτίου) ἀναφέρονται εἰς τὰ γεγονότα τῶν 7 πρώτων ἐτῶν τοῦ πολέμου, ὃν ἐπολέμησεν ὁ Καῖσαρ ἐν τῇ Γαλατίᾳ Βρεττανίᾳ καὶ Γερμανίᾳ (58-52 π.Χ.), οἱ δὲ δεύτεροι διηρημένοι εἰς 3 βιβλία ἀναφέρονται εἰς τὰ διετή γεγονότα (49 καὶ 48 π.Χ.) τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, μέχρι τοῦ λεγομένου Ἀλεξανδρινοῦ πολέμου.

Εἰσαγωγή εἰς τὰ περὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἀπομνημονεύματα².

1. Ὃτε ὁ Γναῖος Πομπήιος μετὰ τὰς λαμπρὰς αὐτοῦ νίκας ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 61 π.Χ. ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην, ἦτο ἀναμφισθητῆτως, μολοντί εἶχεν ἀπολύσει τὸν στρατὸν, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἰσχυρότατος ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀνὴρ. Ἀλλ' ἡ μοναδικὴ δόξα καὶ ἡ προεξέχουσα αὐτοῦ θέσις διήγειραν τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὴν ὑποψίαν τῶν ἀνταγωνιστῶν του· οἱ προσωπικοὶ ἐχθροί, ἰδίᾳ ὁ Κράστος ὁ Λούκουλλος καὶ ὁ Μέτελλος, τῶν ὁποίων ἡ δόξα διὰ τῆς ἐπεμβάσεως αὐτοῦ εἶχε μειωθῆ, ἐχρησιμοποίησαν αὐτὰ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὁ Πομπήιος, ὅτε ἐν ἔτει 60 π.Χ. ἐζήτησε νὰ ἐπικυρωθῶσιν αἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ διατάξεις αὐτοῦ καὶ νὰ διανεμηθῶσιν ἀγροὶ εἰς τοὺς παλαιούς στρατιώτας (veterani), προσέκρουσεν ἐν τῇ Συγκλήτῳ εἰς ἀνυπέβλητα ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα ἐξηνάγκασαν αὐτὸν νὰ στραφῆ εἰς τὸ δημοτικὸν κόμμα, ἵνα οὕτω κατορθώσῃ τὴν ἐπιψήφισιν τῶν προτάσεών του. Τότε δὲ πρόστατο τοῦ κόμματος τούτου ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ. Οὗτος, μάλιστα ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Ἰσπανίας ἔνθα εἶχε χρηματίσει ἀντι-

(1) Βερτολίνη - Λάμπρου Ῥωμ. Ἱστορ. τ. Α'. σελ. 636-48.

(2) Κατὰ τὴν ἔκδοσιν Kramer-Hofmann-Meusel.

στράτηγος (propraetor), επεδίωξε τὴν ὑπατεῖαν τοῦ ἔτους 59. Τὸ συγκλητικὸν κόμμα ἀντέστη ἰσχυρῶς εἰς τοῦτο. Ὅθεν ἐπὶ πληθύνει εὐκόλως ἔνωσις. Προσελήφθη ὡς τρίτος, τῇ ἀπαιτήσει τοῦ Καίσαρος, ὁ Μάρκος Κράστος, λόγῳ μὲν διότι ὁ Κράστος ἦτο ἀπαραίτητος ἕνεκα τοῦ πλοῦτος καὶ τῆς ἐπιρροῆς του πρὸς διεξαγωγὴν τῶν κοινῶν σχεδίων, πράγματι ὅμως διότι ὁ Καίσαρ ἤθελε νὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτὸν ὡς ἀντιστάθμισμα ἐναντίον τοῦ πανισχύρου ἔτι Πομπηίου. Οὕτω συνεστάθη (τῷ 60 π. Χ.) ἡ πρώτη τριανθρία (triumviratus) ἐπὶ τῷ σκοπῷ ne quid ageretur in re publica, quod displicuisset ulli e tribus (= ὅπως μὴ τι ἐν τῇ πολιτείᾳ διαπραχθῇ ἀπαρέσκον τινὶ ἐκ τῶν τριῶν).

2. Καίπερ πολεμουμένος ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ τοῦ συνυπάτου του Μάρκου Βιβούλου κατώρθωσεν ὁ Καίσαρ μετὰ πολλῆς συνέσεως καὶ δραστηριότητος πολλὰ καὶ ἰδιά τὴν παραδοχὴν τοῦ Ἰουλίου ἀγροτικῷ νόμου (lex Iulia agraria), δι' οὗ νόμου ἐξεπληροῦτο ὁ σκοπὸς τοῦ Πομπηίου πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν παλαιμαχῶν στρατιωτῶν του. Ἐπειτα, τῇ προτάσει τοῦ Καίσαρος, ἐχαρίσθη ὑπὸ τοῦ δήμου, ἐπειδὴ ἡ Σύγκλητος εἶχεν ἤδη ἀποκρούσει τὴν πρότασιν ταύτην, τὸ τρίτον τοῦ μισθώματος εἰς τοὺς μισθωτὰς (publicanos) τῶν ἐν Ἀσίᾳ τελῶν Ῥωμαίους ἵππεις. Ὡσαύτως ὁ Πομπηῖος κατώρθωσε διὰ τοῦ Καίσαρος νὰ ἐπικυρωθῶν ὑπὸ τῆς Συγκλήτου, ἀρνούμενης μέχρι τότε, πᾶσαι αἱ ἀσιατικαὶ διατάξεις αὐτοῦ. Τέλος καὶ ὁ Καίσαρ, τῇ προτάσει τοῦ ὑπ' αὐτοῦ προσελκυσθέντος δημάρχου Ποπλίου Βατινίου (lex Vatinia), ἔλαβε (τῷ 55 π. Χ.) ἐπὶ 5 ἔτη, παρὰ τὰ νενομισμένα, τὴν διοίκησιν τῆς ἐντὸς τῶν Ἑλληνικῶν Γαλατίας (Gallia cisalpinga) καὶ τοῦ Ἰλλυρικῶν (Illyricum) καὶ εἰς ταύτας προσέθηκεν ἡ Σύγκλητος, ἵνα μὴ ἐξαναγκασθῇ εἰς τοῦτο, καὶ τὴν διοίκησιν τῆς πέραν τῶν Ἑλληνικῶν Γαλατίας (Gallia ulterior), ἣτις καὶ ἀπλῶς provincia ἐκλείετο. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Καίσαρ ἐπέτυχεν νὰ συντριβῇ ἡ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἀπὸ τοῦ Σύλλα κυριαρχία καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν τῇ πολιτείᾳ τὸ δημοτικὸν κόμμα, οὗτινος αὐτὸς προέστατο.

3. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Καίσαρ ἐπὶ ἐννέα ἔτη ἐμάχετο ἐν Γαλατίᾳ νικηφόρως ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Ῥώμης, ἀναδειχθεὶς οὕτω εἰς τῶν πρώτων στρατηγῶν τοῦ κόσμου, τὸναντίον ὁ Πομπηῖος, ὁ ἐν Ῥώμῃ ἀντιπρόσωπος τῶν συμφερόντων τῆς τριανθρίας ἣτις διὰ τοῦ γάμου τούτου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Καίσαρος Ἰουλίας ἐγένεν ἔτι στενωτέρα, ὁσημέραι κατέπιπτε καὶ μετ' αὐτοῦ τὸ

δημοτικὸν κόμμα. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἤρχισαν νὰ ἀναλαμβάνωσι θάρρος, μεταστραφείσης τῆς κοινῆς γνώμης πρὸς τὸ μέρος τῆς Συγκλήτου. Τούτου ἕνεκα οἱ τρεῖς οὗτοι ἄνδρες ἐν ἔτει 56 συνεσκέφθησαν ἐν Λούκῃ (νῦν *Lucca*, ΒΑ. τῆς *Pisa*) περὶ τοῦ πρακτέου μετὰ τῶν κορυφαίων ἐκ τῶν ὁπαδῶν των. Ἐληφθήσαν γενναῖαι ἀποφάσεις, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἦτο νὰ ἐκλεγῶσι διὰ τὸ ἔτος 55 ὕπατοι ὁ Πομπήιος καὶ ὁ Κράσσοσ. Διὰ τοῦ Τρεβονίου νόμου (*lex Trebonia*) ἔλαβεν ὁ πρῶτος τὴν διοίκησιν τῶν δύο Ἰσπανιῶν, καὶ ὁ δεῦτερος ἐπὶ 5 ἔτη τὴν διοίκησιν τῆς Συρίας μετ' ἀπεριορίστου ἐξουσίας. Διὰ νόμου ὡσαύτως τῶν ὑπάτων παρετάθη ἡ ἐξουσία (*imperium*) τοῦ Καίσαρος ἐπὶ 5 εἰσέτι ἔτη. Ἡ ἀντιπολίτευσις πρὸς τὸ παρὸν κατεπνίγη, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔλαβε νέαν δύναμιν, ὅτε πλέον ὁ δεσμός τῆς τριανδρίας βαθμηδὸν ἐξησθένησε καὶ τέλος συνετρίβη.

4. Ὁ Πομπήιος συνεδέθη πρὸς τὸν Καίσαρα, ἵνα τῇ βοηθείᾳ αὐτοῦ καταβῆται τοὺς ἀνταγωνιστάς. Ἦδη, τοῦτου ἐπιτευχθέντος, ἐγένεν ὁ πρῶτος ὑποτεταγμένος βοηθὸς τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του. Ἡ ῥῆξις ἄρα ἦτο ἀναπίφρευτος. Ὁ ἐν ἔτει 54 συμβὰς θάνατος τῆς Ἰουλίας καὶ ὁ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπακολουθήσας θάνατος τοῦ Κράσσου, μαχομένου κατὰ τῶν Πάρθων, ἐπετάχυναν αὐτήν. «Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Κράσσου καὶ τῆς Ἰουλίας» λέγει ὁ ῥωμαῖος ἱστορικὸς Φλωρός, «διελύθησαν οἱ δεσμοὶ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Πομπηίου καὶ ἡ ἀντιζήλια των εὐθὺς ἐξεραγγή. Ἦδη εἰς τὸν Πομπηῖον ἐφαίνετο ὕποπτος ἡ δύναμις τοῦ Καίσαρος καὶ εἰς τὸν Καίσαρα τὸ ἀξίωμα τοῦ Πομπηίου βαρὺ. Οὗτος δὲν ἠνείχετο ἴσον, οὐδὲ ἐκείνος ἀνώτερον. Ἐν τῇ ἐγκληματικῇ αὐτῶν ἀντιζηλίᾳ ἤριζον περὶ τῶν πρωτείων, ὥστε ἡ τύχη τόσου ἀχανοῦς κράτους δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπαρκέσῃ καὶ δι' ἀμφοτέρους». Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις αὐτονόητον ἦτο ὅτι ὁ Πομπήιος ἐπλησίασε τὸ Συγκλητικὸν κόμμα, θέλων νὰ χρησιμοποιεῖται τοῦτο ἐναντίον τοῦ Καίσαρος. Ἄλλ' ἄφ' ἐτέρου καὶ ἡ Σύγκλητος μόνον οὐκ ἔθα ἀπηλλάσσετο ἀμφοτέρων, ἐὰν κατὰ πρῶτον ἐξεμηδένιζε τὸν ἐπικινδυνότατον τῇ βοηθείᾳ τοῦ ἐτέρου. Τὴν εὐκαιρίαν πρὸς συνδιαλλαγὴν παρέσχον αἱ πολυῖστοι ἔριδες μετὰ τοῦ Κλωδίου καὶ τοῦ Μίλωνος, αἵτινες εἶχον ἐμβάλει τότε τὴν πολιτείαν εἰς μεγάλην ταραχήν. Μετὰ τὸν ὑπὸ τῶν ξιφομάχων τοῦ Μίλωνος θάνατον τοῦ Κλωδίου ἐξελέγη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 52 π. Χ., παρὰ πᾶν ἔθος, μόνος ὕπατος ὁ Πομπήιος καὶ ἔτυχε τῆς ἀδείας παρὰ τῆς Συγκλήτου νὰ στρατολογήσῃ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα μέτρα πρὸς ἀποκατά-

στασις τῆς τάξεως. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Καίσαρ καὶ ὁ Πομπήιος ἐχωρίσθησαν διὰ παντός.

5. Κατὰ τὴν τρίτην ὑπατείαν (τῷ 52) κατέστησεν ὁ Πομπήιος διὰ τῶν νόμων τοῦ *de vi* (περὶ βίας, βιαιοπραγιῶν) καὶ *de ambitu* (περὶ παρανόμου σπουδαρχίας) αὐστηροτέρας τὰς ὑπαρχούσας ποινὰς καὶ συνέτεμε τὴν διαδικασίαν. Ὁ δεύτερος τοῦλάχιστον νόμος ἦτο ὀφθαλμοφανῶς τοιοῦτος, ὥστε ἡδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος. Ἐκτὸς τούτου παρέτεινεν ὁ αὐτὸς διὰ τῆς Συγκλήτου ἐπὶ πέντε ἀκόμη ἔτη τὴν ἐν Ἰσπανίᾳ ἀρχὴν του, μολοντί ἐσκόπευε νὰ μείνῃ ἐν Ῥώμῃ. Ἴνα δὲ περιδάλῃ ἡ Σύγκλητος διὰ τῶν τύπων τῆς νομιμότητος τὴν πράξιν του ταύτην ἐψήφισε, τῇ προτάσει τούτου, ἄλλον νόμον (*lex Pompeia de provinciis*), δι' οὗ οἱ ὑπατοὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ δὲν ὤφειλον, ὡς μέχρι τοῦδε ἐγένετο, νὰ ἀναλαμβάνωσι τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας των εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῆς ἀρχῆς των, ἀλλὰ μόνον μετὰ παρέλευσιν 5 ἐτῶν. Οὕτω πως τακτοποιήσας τὰ πράγματα ἠλπίζεν ὁ Πομπήιος ὅτι θὰ εἶχε, καθ' ὃν χρόνον θὰ ἐπέστρεφεν ὁ Καίσαρ ὡς ἰδιώτης πλέον (*sine imperio*) εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἐν τῇ Γαλατίᾳ ἀρχῆς του, κατὰ τοιοῦτον τρόπον συγκεντρώσει εἰς ἑαυτὸν σύμπασαν τὴν δύναμιν τῆς πολιτείας, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὸν εὐχερῶς καὶ νὰ μνησθῇ καὶ νὰ καταδικασθῇ οὗτος, χωρὶς ὁμῶς νὰ γίνῃ καὶ ἰδιαίτερα μνεῖα περὶ τούτου. Αἱ ἐνέργειαι αὗται τοῦ Πομπηίου ἐνέβαλον τὸν Καίσαρα εἰς πολλὴν ἀμηχανίαν, ἐπειδὴ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἡ ἐπανάστασις τοῦ *Vercingetorix* ἔθετον ἐν ἀμφιδόλῳ πάσας τὰς ἐν Γαλατίᾳ ἐπιτυχίας του, αἵτινες καὶ μόναι ἐπέτρεπον εἰς τὸν Καίσαρα μετὰ δυνάμεως νὰ ἀντιμετωπίξῃ τὸ Συγκλητικὸν κόμμα. Εἶχεν ὁμῶς ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὁ Καίσαρ νόμον, κατὰ πρότασιν τῶν δέκα δημάρχων (*lex decem tribunorum*) παρακινήθέντων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πομπηίου φοβουμένου αὐτὸν *ut absenti sibi* (τῷ Καίσαρι), *quandoque imperii tempus expleri coepisset, petitio secundi consulatus daretur, ne ea causa maturius et imperfecto adhuc bello decederet* (Suet. Caes. 26)¹. Οἱ Πομπηϊανοὶ διὰ λόγους σκοπιμότητος δὲν ἀντετάχθησαν εἰς τὸν νόμον τοῦτον. Τέλος ἐψήφισεν ἡ Σύγκλητος, τῇ προτάσει τοῦ Πομπηίου,

1) Παρεσκεύασε (Πομπήιος) διὰ τῶν δημάρχων ἐπιτραπῆναι καὶ ἀπόντι (Καίσαρι) τὴν ἀρχὴν, ὅταν ἐκ τῶν νόμων καθήκῃ (=ἐν τῷ ὑπὸ τῶν νόμων ὄρισμένῳ χρόνῳ) αἰτῆσαι. Δίων Κάσσο. *XL*, 51.

ἕτερον νόμον (de iure magistratum), δι' οὗ ἀπηγορεύετο γενικῶς νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὰς ὑπατικές ἐκλογὰς ἄνδρες ἀπόντες. Διὰ τοῦ νόμου τούτου ἤρθη τὸ προνόμιον (privilegium) τοῦ Καίσαρος. Καὶ ναὶ μὲν κατ' ἐπίμονον τῶν φίλων ἀπαίτησιν ἠθέλησε νὰ ἐπανορθώσῃ ἐν τῷ νόμῳ ὁ Πομπήιος τὴν δῆθεν παράλειψιν, ἀλλ' ἔπραξε τοῦτο ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ δήμου, ἐξ ἄλλου ὅμως οὔτε καὶ ἀρ' ἑαυτοῦ εἶχε τοιοῦτον δικαίωμα. Μόλις βραδύτερον κατέστη δυνατόν νὰ γίνῃ ἐν τῇ Συγκλήτῳ πρότασις (Suet. Caes. ἐ. ἀν.).

6. Ἀφοῦ ἡ κατὰ τοῦ Καίσαρος ἐπίθεσις εἶχε κατὰ τοιοῦτον τρόπον παρασκευασθῆ, προέτεινε κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ ὕπατος Μάρκος Μάρκελλος νὰ ἀνακληθῆ ὁ Καῖσαρ ἐκ τῆς ἀρχῆς του πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ ὀρισμένου χρόνου, ἐπειδὴ ὁ ἐν τῇ Γαλατίᾳ πόλεμος εἶχεν ἤδη περατωθῆ, καὶ νὰ μὴ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν κατὰ τὰς ὑπατικές ἀρχαιρείας, ἂν ἦτο ἀπίων, διότι τὸ χάριν αὐτοῦ πρότερον ψηφισθὲν privilegium ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο εἶχε καταργηθῆ διὰ νεωτέρου γενικοῦ νόμου. Ἀλλὰ διὰ πολλοὺς λόγους κατωρθώθη κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος νὰ ψηφισθῆ ὑπὸ τῆς Συγκλήτου μόνον ἢ μία πρότασις, νὰ ἀρχίσῃ δηλαδὴ κατὰ τὴν πρώτην Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους ἢ περὶ τῶν ἐπαρχιῶν διάσκεψις καὶ νὰ μὴ διακοπῆ αὕτη πρὶν ληφθῆ περὶ αὐτῶν ἀπόφασις.

7. Διὰ τὸ ἔτος 50 π. X., ὅπερ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προεμνηύετο κρίσιμον, εἶχεν ὁ Καῖσαρ διὰ δεκασμοῦ προσελκύσει τὸν δήμαρχον Γάϊον Σκριθώνιον Κουρίωνα. Ὁ ἀσυνειδήτος οὗτος, ἀλλ' εὐφυῆς ἀνὴρ, διεξήγαγε μετὰ μεγίστης ἐπιτηδειότητος τὸ ἀνατεθὲν ἔργον. Ἀρχίσας δηλονότι νὰ ὑποκρίνηται ὅτι εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Καίσαρος καὶ διὰ πολλῶν ὑπὲρ τοῦ δήμου προτάσεων ἀποκτήσας τὴν εὐνοίαν τούτου εὖρε κατάλληλον πρόφασιν ὅπως διαρρήξῃ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὴν Σύγκλητον, τῆς ὁποίας ἕως τότε ἐνομιζέτο ἐνθερμος ὁπαδός. Ὅτε λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ ἀρχίσωσι τὴν 1 Μαρτίου αἱ περὶ τῶν ἐπαρχιῶν ὀρισμέναι διάσκεψις κατώρθωσε, προφασιζόμενος ὅτι ἤθελε νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ δήμου, νὰ ἐπιτύχῃ ἀναβολὴν τῆς συζητήσεως μέχρι τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου, ὅποτε θὰ διεκόπτοντο αἱ ἐργασίαι τῆς Συγκλήτου (discessus senatus). Ὅτε δὲ πάλιν ἐπανήρχισεν ἡ συζήτησις κατὰ μῆνα Μάϊον, προέτεινεν ὁ Κουρίων νὰ ἀνακληθῶσιν ἀμφοτέρω ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν των, λέγων ὅτι τοῦτο ἀπῆται τὸ συμφέρον τοῦ δήμου. Ὁ δῆμος τόσον ἐνθουσιωδῶς ἠσπάσθη τὴν γνώμην ταύτην, ὥστε ὁ Πομπήιος, ἀσθενὴς τότε ὢν ἐν Καμπανίᾳ,

ἐδήλωσεν εἰς τὴν Σύγκλητον ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ συμμορφωθῇ. Ὁ ὕπατος Γάιος Μάρκελλος, θέτων τὴν πρότασιν εἰς ψηφοφορίαν, ἐζήτησεν οὐχὶ ἄνευ ὑστεροβουλίας διὰ τινος τῶν Συγκλητικῶν νὰ χωρισθῇ αὐτῇ. Οὕτω ὑπὲρ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Καίσαρος ἐψήφισαν πάντες, μὴδ' αὐτῶν τῶν φίλων τοῦ Καίσαρος ἐξαιρουμένων, ἀλλ' ἡ πρότασις ὑπὲρ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Πομπηίου ἀπερρίφθη διὰ μεγάλης πλειοψηφίας. Ὁ Κουρίων τότε ἀντετάχθη εἰς τὸν χωρισμὸν τῆς προτάσεως καὶ οὕτω ἡ πρότασις τῆς ἀνακλήσεως ἀμφοτέρων ἐτέθη ἠνωμένη εἰς ψηφοφορίαν. Ὑπὲρ τῆς προτάσεως ἐψήφισαν 370 Συγκλητικοί, κατ' αὐτῆς δὲ μόνον 22. Φυσικῶ τῶ λόγῳ κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἔκαμεν ἔνστασιν ἕτερος δήμαρχος καὶ οὕτως ἔληξαν κατὰ μῆνα Ἰούνιον αἱ μακρὰ καὶ παραχώδεις αὗται διακρίσεις, χωρὶς ἐντούτοις νὰ ἀποφασισθῇ τι ὀριστικὸν καὶ χωρὶς νὰ νικήσῃ οὐδὲν ἐκ τῶν δύο κομμάτων.

8. Ἐν ἄλλῳ ὅμως ζητήματι, ὅπερ ἐκίνησαν ἐπιτηδεῖως οἱ Πομπηϊανοί, οὐδὲν ἰσχυρῶς νὰ προφυλάξῃ τὸν Καίσαρα ἢ εὐφυΐα τοῦ Κουρίωνος. Περὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἠπεύουσαν τὴν Συρίαν καὶ τὴν Κιλικίαν οἱ Πάρθοι. Ἐπρεπεν, ὡς ἦτο ἀνάγκη, ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐπαρχίαις ταύταις νὰ ἐνισχυθῇ ὁ στρατός. Τοῦτο ἐπωφεληθεὶς ὁ ὕπατος Γάιος Μάρκελλος ἠθέλησε νὰ μειώσῃ σημαντικῶς τὰς δυνάμεις τοῦ Καίσαρος. Ὅθεν ἀπήτησε παρ' ἑκατέρου, μετ' ἀπόρασιν τῆς Συγκλήτου, τὴν ἄμεσον ἀποστολὴν ἐνὸς λεγεῶνος ἵνα ἀμφοτέροι ἀποσταλῶσιν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἀλλ' ὁ Πομπηϊός, ἐπειδὴ εἶχε πρότερον (τῷ 55 π.Χ.) παραχωρήσει εἰς τὸν Καίσαρα ἓνα λεγεῶνα, ἀπήτησε τὴν ἐπιστροφὴν τούτου, οὕτως ὥστε ὁ Καίσαρ ἠναγκάσθη νὰ στερηθῇ δύο λεγεῶνων. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως αἱ δυνάμεις τοῦ Πομπηίου ἠύξανον, ἐπειδὴ οἱ δύο οὗτοι λεγεῶνες ἐκρατήθησαν ὑπὸ τῶν Πομπηϊανῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ βραδύτερον ἐχρησιμοποιήθησαν ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος.

9. Ἀροῦ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἔληξε προσωρινῶς ἡ ἔρις, ἔλαβον χώραν κατὰ μῆνα Κοϊντίλιον (Ἰούλιον), ὡς συνήθως, αἱ ἀρχαιρεσίαι τῶν ἀρχόντων, αἵτινες ἀπέληξαν ὑπὲρ τῶν Πομπηϊανῶν. Δύο σφοδροὶ ἐχθροὶ τοῦ Καίσαρος, ὁ Λεύκιος Λέντλος καὶ ὁ Γάιος Μάρκελλος ἐξελέγησαν ὕπατοι καὶ μεταξύ ὄλων τῶν ἀρχόντων μόνον δύο πραγματικοὶ ὅπαδοι τοῦ Καίσαρος εὐρέθησαν, οἱ δύο δήμαρχοι Μάρκος Ἀντώνιος καὶ Κόϊντος Κάσιος Λογγίνος.

10. Ἰσως ἕνεκα τῆς τοιαύτης ἐκβάσεως τῶν ἐκλογῶν, ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ἵνα προπαρασκευασθῇ διὰ τὸν ἀφευκτον ἀγῶνα, ἦλθεν ὁ Καίσαρ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἠθέλε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν Ἀντώνιον

διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ «ἐπ' οἰωνοῖς ἱερέως» (augur), παρὰ τὴν συνθήειάν του ἤδη περὶ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Sextilis (τ. ἔ. Αὐγούστου) εἰς τὴν Ἐνω Ἰταλίαν καὶ κατέτριψε ἐκεῖ ὄλον τὸν μῆνα Σεπτέμβριον ἐπισκεπτόμενος τὰς πόλεις τῆς ἐντὸς τῶν Ἑλλείνων Γαλατίας (Gallia cisalpina). Ἡ παραμονὴ αὕτη τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ Ἐνω Ἰταλίᾳ προεκάλεσεν ἐν τῇ Ῥώμῃ μέγαν ἐρεθισμόν. Διεδίδετο ὅτι κατὰ τὰς εἰδούς τοῦ Ὀκτωβρίου θὰ συνηθροίζοντο ἐν Πλακεντία 4 λεγεῶνες, ὅτι οἱ λοιποὶ λεγεῶνες θὰ ἠκολούθουν καὶ ὅτι ἐκεῖ θὰ διεξήγετο ὁ ἀποφασιστικὸς ἀγών. Ἐπὶ τῶν διαδόσεων τούτων στηριζόμενος ὁ ὕπατος Γάιος Μάρκελλος προέτεινεν ἐν τῇ Συγκλήτῳ νὰ προσκληθῶσιν εὐθὺς οἱ ἀπὸ τοῦ Καίσαρος ἀποσπασθέντες δύο λεγεῶνες πρὸς φύλαξιν τῆς Ῥώμης, νὰ γίνωσιν στρατολογία καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ ἀνατεθῇ εἰς τὸν Πομπήιον μετ' ἀπεριόριστου ἐξουσίας ἢ ἀρχηγία ὄλων τῶν δυνάμεων τῆς πολιτείας. Οὐδὲν ὅμως ἀπεφασίζετο. Ἡ Σύγκλητος ἐκυμαίνεται, ἐνισταμένου, ὡς πάντοτε, τοῦ δημάρχου Κουρίωνος, ὅστις διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐματῶν τὰς προτάσεις τοῦ παραφόρου ὑπάτου Μαρκελλοῦ. Ὁ ὕπατος διὰ φανερᾶς υπερβάσεως τῆς ἀρμοδιότητός του ἐκάλεσεν ἄνευ τῆς γνώμης τῆς Συγκλήτου τὸν Πομπήιον πρὸς υπεράσπισιν τῆς πολιτείας. Οὗτος ἐδέχθη τὴν ἐντολήν καὶ ὁ Κουρίων, ἀφ' ἐνός μὲν ἀδυνατῶν πλέον νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ συμφέροντα τοῦ Καίσαρος ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ φοβούμενος περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀσφαλείας, ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ διευθυνθῇ πρὸς τὸν Καίσαρα.

11. Ὁ Καίσαρ, ὅστις ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἐκ νέου μεταβῆ εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ ἐκεῖ εἶχε ἐπιθεωρήσει τὸν στρατὸν του καὶ εἶχε διατάξει τὸν δέκατον τρίτον λεγεῶνα νὰ πορευθῇ εἰς τὴν ἐντὸς τῶν Ἑλλείνων Γαλατίαν, ἐπέστρεψεν ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῶν ἐν Ῥώμῃ διατρεχόντων τάχιστα εἰς τὴν Ἐνω Ἰταλίαν καὶ ἔφθασεν ἐκεῖ περὶ τὰ μέσθ τοῦ Νοεμβρίου. Εἶχε τὴν γνώμην ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ διακόψῃ τὰς διαπραγματεύσεις, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἐπιρρίψῃ τὴν εὐθύνην τοῦ ἀγώνος εἰς τοὺς ἀντιπάλους του καὶ οὕτω νὰ κερδίσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν κοινὴν γνώμην. Ὅθεν μετὰ πολλὰς καὶ ἀγόνους ἐπὶ τῶν προτάσεων τοῦ Καίσαρος μετὰ τῶν κορυφαίων τῶν κομμάτων συζητήσεις ἀπέστειλεν οὗτος πρὸς Σύγκλητον τὸν εἰς αὐτὸν καταφυγόντα Κουρίωνα μετ' ἐπιστολῆς τελεσιγράφου (ultimatum). Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀνεγνώσθη συνεδριαζούσης τῆς Συγκλήτου τῇ 1ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 49 π. Χ., ἧτις μετ' ἄλλας ταραχώδεις συνεδρίας γενομένης κατὰ τὰς ἐπομένους ἡμέ-

ρας, κατέφυγε τέλος τὴν 7 Ἰανουαρίου εἰς τὸ *senatus consultum ultimum*, δι' οὗ ἐσχάτου συγκλητικῷ δόγματος ἀνετίθετο ἡ φύλαξις τῆς πολιτείας εἰς τοὺς ὑπάτους, τοὺς στρατηγούς καὶ τοὺς δημάρχους. Ὁ Καῖσαρ τότε, ἐπειδὴ ἡ Σύγκλητος εἶχεν ὀνομάσει αὐτὸν ἐχθρὸν τῆς πατρίδος, ἐδέχθη τὴν πρόκλησιν καὶ διῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ τὸν Ῥουβίκωνα ποταμόν, ὅστις διορίζει τὴν ἐντὸς τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἰταλίας, ὑπειπὼν τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο «*ανερίσθω κύβος*» (Πλουτάρχ. β. Καίσαρ. 32. β. Πομπ. 60. Suet. Caes. 32: *Eatur, quo deorum ostenta et inimicorum iniquitas vocat: iacta alea est*).

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἄρχεται ὁ ἐμφύλιος πόλεμος (*bellum civile*) περὶ τοῦ ὁποῦοι πραγματεύονται τὰ ὑπομνήματα τοῦ Καίσαρος.

**Περιεχόμενον τῶν ὑπομνημάτων τοῦ Καίσαρος
de bello civili.**

Βιβλ. I Διαπραγματεύσεις τοῦ Καίσαρος πρὸς τὴν Σύγκλητον Ἐκρηξίς τοῦ ἐμφυλίου πολέμου. Ὑποταγὴ τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τοῦ Ῥουβίκωνος μέχρι τοῦ Βρενθησίου. Ἐκδίωξις τῶν Πομπηϊανῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ κατανίκησις αὐτῶν ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ.

Βιβλ. II. Πολιορκία καὶ παράδοσις τῆς Μασσαλίας. Ὅριστικὴ ὑποταγὴ τῆς Ἰσπανίας. Ἀνακήρυξις τοῦ Καίσαρος ὑπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δήμου ὡς δικτάτωρος. Ἡττα καὶ θάνατος τοῦ Κουρίωνος ἐν τῇ Ἀφρικῇ.

Βιβλ. III. Ἐκστρατεία τοῦ Καίσαρος κατὰ τοῦ Πομπηίου, εὐρισκόμενον ἐν Ἑλλάδι ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Μαρτίου τοῦ 49 π.Χ. Διαπεραίωσις τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν Ἠπειρον (4 Ἰαν. τοῦ 48). Μάχαι καὶ ἦττα τοῦ Καίσαρος περὶ τὸ Δυρράχιον (ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου—6 Ἰουλίου τοῦ 48) ἄφιξις τούτου εἰς Θεσσαλίαν. Ἡ περὶ τὴν Φάρσαλον μάχη (9 Αὐγ. τοῦ 48). Καταδίωξις τοῦ Πομπηίου καὶ φυγὴ αὐτοῦ εἰς τὸ Πηλοῦσιον τῆς Αἰγύπτου. Δολοφονία αὐτοῦ (28 Σεπτεμβρίου τοῦ 48). Ἄφιξις τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Πομπηίου. Ἐναρξίς τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ πολέμου (48).

Προεισαγωγικὰ εἰς τὸ 82ον κεφάλαιον τοῦ III βιβλίου.

Ὁ Καῖσαρ μετὰ τὰς τελευταίας ἀτυχεῖς παρὰ τὸ Δυρράχιον μάχας ἐνόησεν ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ τὰς θέσεις του. Αἱ τρο-

φαί ἤρχισαν κατ' ὀλοκληρίαν νὰ ἐκλείπωσι καὶ οἱ στρατιῶται ἠναγκάζοντο νὰ τρώγωνσιν ἀντὶ ἄρτου ζύμην παρασκευαζομένην ἐν ριζῶν τετριμμένων.

Ἐξ ἄλλου ἕτερος μέγας κίνδυνος ἠπεύλει τὸν Καίσαρα ἐξ ἀνατολῶν. Κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Πομπηίου ἔφθασεν εἰς τὴν Μακεδονίαν μετὰ δύο λεγεῶνων ὁ πενθερὸς τοῦτου Σκιπίων, ἀνθύπατος τῆς Συρίας, ὅστις ἐστράφη εὐθύς, ἀκολουθήσας ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης τὴν Ἐγγυατίαν ὁδόν, κατὰ τοῦ στρατηγοῦ Γναίου Δομιτίου Καλβίνου ὅστις ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἀπὸ τῆς 6ης Ἀπριλίου τοῦ 48 εἰς Μακεδονίαν μετὰ δύο λεγεῶνων καὶ 500 ἵππέων.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Καίσαρ, φρονῶν ὅτι, ἐὰν μετέθετεν ἐκεῖθεν τὸ θέατρον τοῦ πολέμου βαδίζων ἐναντίον τοῦ Σκιπίωνος, θὰ ἐξηγάχαζε τὸν Πομπήιον νὰ καταδιώξῃ αὐτὸν καὶ οὕτω θὰ παρείχετο εὐκαιρία πρὸς μάχην, ἔσπευσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς θέσεις του καὶ νὰ συνενώθῃ μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Δομιτίου.

Ὅθεν κατ' ἀρχὰς διηυθύνθη ὁ Καίσαρ εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν (7 Ἰουλίου τοῦ 48)· ἐκεῖθεν στραφεὶς πρὸς ἀνατολὰς διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀφίου καὶ διὰ τοῦ ὄρους Λάκιμονος (διαβήσεως Μετσόβου) ἔφθασεν εἰς τὴν στρατηγικωτάτην πόλιν Αἰγίνιον (παρὰ τὴν σημερινὴν Καλαμπάκην), ἔνθα συνηγήθη τὴν 21 Ἰουλίου μετὰ τοῦ Δομιτίου. Ἐντεῦθεν ἦλθεν εἰς τὴν παραμεθόριον καὶ ἰσχυρὰν πόλιν Γόμρους (παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Μουζάκι), ἣν μετὰ σύντομον πολιορκίαν ἐκυρίευσεν καὶ ἐλεηλάτησεν (26 Ἰουλίου). Τὴν ἐπομένην διηυθύνθη εἰς τὴν πόλιν Μητρόπολιν (παρὰ τὸ Παλαιόκαστρον τῆς Καρδίτσας), ἣτις καὶ παρεδόθη ἀμαχητὶ (27 Ἰουλίου).

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Πομπήιος, μαντεύσας τὸ σχέδιον τοῦ Καίσαρος ἠκολούθησεν κατὰ πόδας τοῦτον ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου μέχρι τῶν περὶ τὴν πόλιν Ἀσπράχιον μερῶν. Ἐκεῖθεν ὅμως ἀποστὰς τῆς καταδιώξεως τοῦ Καίσαρος, διὰ τῆς Ἡρακλείας τῆς Λυγκηστίδος (νῦν Μονατηήρι, Βιτωλία), διὰ τῆς Κέλλης μέχρι τοῦ Ἀλιόκιμονος καὶ διὰ τῆς αὐτῆς δι' ἧς καὶ ὁ Σκιπίων ὁδοῦ, ἔφθασε τὴν 1ην Αὐγούστου εἰς Λάρισαν. Ἐκεῖ συνηνώθη μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Σκιπίωνος.

Ὁ Καίσαρ, εὐρὼν ἐπιτήδειον παρὰ τὴν Φάρσαλον τόπον, ἔνθα τὰ γεννήματα ἦσαν σχεδὸν ὠριμα, ἐνόμισεν ὅτι ἔπρεπε ἐκεῖ νὰ προσελκύσῃ τὸν Πομπήιον πρὸς μάχην, ἣτις ἐπέπρωτο νὰ μεταβάλλῃ τὴν ἐλευθέρην πολιτείαν τῆς Ῥώμης εἰς αὐτοκρατορίαν.

Η ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΦΑΡΣΑΛΟΝ ΜΑΧΗ

1 LXXXII. **Pompeius** paucis post diebus in Thessaliam pervenit contionatusque apud cunctum exercitum suis agit gratias, Scipionis milites cohortatur, ut partam iam victoria praedae ac praemiorum velint esse participes, receptisque omnibus in una castra legionibus suum cum Scipione honorem partitur classicumque apud eum
2 cani et alterum illi iubet praetorium tendi. Auctis copiis Pompei duobusque magnis exercitibus coniunctis pristina omnium confirmatur opinio et spes victoriae augetur, adeo ut, quicquid intercederet temporis, id morari re-
3 ditum in Italiam videretur, et, si quando quid Pompeius tardius aut consideratius faceret, unius esse negotium diei, sed illum delectari imperio et consulares praeto-
4 riosque servorum habere numero dicerent. Jamque inter se palam de praemiis ac sacerdotiis contendebant in annosque consulatum definiebant, alii domos bonaque eorum, qui in castris erant Caesaris, petebant; magna-
5 que inter eos in consilio fuit controversia, oportere tunc Lucili Hirri, quod is a Pompeio ad Parthos missus esset, proximis comitiis praetoriis absentis rationem haberi, cum eius necessarii fidem implorarent Pompei, praestaret, quod proficiscenti recepisset, ne per eius auctoritatem deceptus videretur, reliqui, in labore pari ac periculo ne unus omnes antecederet, recusarent.

1 LXXXIII. Iam de sacerdotio Caesaris Domitius, Scipio Spintherque Lentulus cotidianis contentionibus

* Κατὰ τὴν στρεβότυπον ἔκδοσιν τοῦ Bernhard Dinter.

ad gravissimas verborum contumelias palam descenderunt, cum Lentulus aetatis honorem ostentaret, Domitius urbanam gratiam dignitatēque iactaret, Scipio affinitate Pompei confideret. Postulavit etiam L. Afranium proditoris exercitus Acutius Rufus apud Pompeium, quod gestum in Hispania diceret. Et L. Domitius in consilio dixit, placere sibi, bello confecto ternas tabellas dari ad iudicandum iis, qui ordinis essent senatorii belloque una cum ipsis interfuissent sententiasque de singulis ferrent, qui Romae remansissent quique intra praesidia Pompei fuissent neque operam in re militari praestitissent: unam fore tabellam, qui liberandos omni periculo censerent, alteram, qui capitis damnarent, tertiam, qui pecunia multarent. Postremo omnes aut de honoribus suis aut de praemiis pecuniae aut de persequendis inimiciis agebant nec, quibus rationibus superare possent, sed, quem ad modum uti victoria deberent, cogitabant.

LXXXIII. Re frumentaria praeparata confirmatisque militibus et satis longo spatio temporis a Dyrrachinis proeliis intermisso, quo satis perspectum habere militum animum videretur, temptandum Caesar existimavit, quidnam Pompeius propositi aut voluntatis ad dimicandum haberet. Itaque ex castris exercitum eduxit aciemque instruxit, primo suis locis pauloque a castris Pompei longius, continentibus vero diebus, ut progrediretur a castris suis collibusque Pompeianis aciem subiceret. Quae res in dies confirmatiorem eius exercitum efficiebat. Superius tamen institutum in equitibus servabat, ut, quoniam numero multis partibus esset inferior, adulescentes atque expeditos ex antesignanis

electos mutatis ad pernicitatem armis inter equites proeliari iuberet, qui cotidiana consuetudine usum quoque eius generis proeliorum perciperent. His erat rebus effectum, ut equitum mille etiam apertioribus locis VII milium Pompeianorum impetum, cum adesset usus, sustinere auderent neque magno opere eorum multitudine terrentur. Namque etiam per eos dies proelium secundum equestre fecit atque unum Allobrogem ex duobus cum quibusdam interfecit.

LXXXV. Pompeius, qui castra in colle habebat, ad infimas radices montis aciem instruebat, semper, ut videbatur, expectans, si iniquis locis Caesar se subiceret. Caesar nulla ratione ad pugnam elici posse Pompeium existimans hanc sibi commodissimam belli rationem iudicavit, ut castra ex eo loco moveret semperque esset in itineribus, haec spectans, ut movendis castris pluribusque adeundis locis commodiore re frumentaria uteretur, simulque in itinere ut aliquam occasionem dimicandi nancisceretur et insolitum ad laborem Pompei exercitum cotidianis itineribus defatigaret. His constitutis rebus, signo iam profectionis dato tabernaculisque detensis animadversum est, paulo ante extra cotidianam consuetudinem longius a vallo esse aciem Pompei progressam, ut non iniquo loco posse dimicari videretur. Tunc Caesar apud suos, cum iam esset agmen in portis. *Differendum est, inquit, iter in praesentia nobis et de proelio cogitandum, sicut semper depoposcimus. Animo simus ad dimicandum parati; non facile occasionem postea reperiemus*, confestimque expeditas copias educit.

LXXXVI. Pompeius quoque, ut postea cognitum

est, suorum omnium hortatu statuerat proelio decertare. Namque etiam in consilio superioribus diebus dixerat, prius quam concurrerent acies, fore uti exercitus Caesaris pelleretur. Id cum essent plerique admirati, Scio me, inquit, paene incredibilem rem polliceri; sed rationem consilii mei accipite, quo firmiore animo in proelium prodeatis. Persuasi equitibus nostris, idque mihi facturos confirmaverunt, ut, cum propius sit accessum, dextrum Caesaris cornu ab latere aperto aggredierentur et circumventa ab tergo acie prius perturbatum exercitum pellerent, quam a nobis telum in hostem iaceretur. Ita sine periculo legionum et haene sine vulnere bellum conficiemus. Id autem difficile non est, cum tantum equitatu valeamus. Simul denuntiavit, ut essent animo parati in posterum et, quoniam fieret dimicandi potestas, ut saepe cogitavissent, ne usu manuque reliquorum opinionem fallerent.

LXXXVII. Hunc Labienus excepit et, cum Caesaris copias despiceret, Pompei consilium summis laudibus efferret, Noli, inquit, existimare, Pompei, hunc esse exercitum, qui Galliam Germaniamque devicerit. Omnibus interfui proeliis, neque temere incognitam rem pronuntio. Perexigua pars illius exercitus superest; magna pars deperit, quod accidere tot proeliis fuit necesse, multos autumnus pestilentia in Italia consumpsit, multi domum discesserunt, multi sunt relictii in continenti. An non audistis, ex iis, qui per causam valetudinis remanserunt, cohortis esse Brundisii factas? Hae copiae, quas videtis, ex dilectibus horum annorum in citeriore Gallia sunt resectae, et plerique sunt

ex coloniis Transpadanis. Ac tamen, quod fuit roboris, duobus proeliis Dyrrachinis interiiit. Haec cum dixisset, iuravit, se nisi victorem in castra non reversurum, reliquosque, ut idem facerent, hortatus est. Hoc laudans Pompeius idem iuravit; nec vero ex reliquis fuit quisquam, qui iurare dubitaret. Haec cum facta sunt in consilio, magna spe et laetitia omnium discessum est; ac iam animo victoriam praecipiebant, quod de re tanta et a tam perito imperatore nihil frustra confirmari videbatur. —

LXXXVIII. **Caesar**, cum Pompei castris appropinquasset, ad hunc modum aciem eius instructam animadvertit. Erant in sinistro cornu legiones duae traditae a Caesare initio dissensionis ex senatusconsulto, quarum una prima, altera tertia appellabatur; in eo loco ipse erat Pompeius. Mediam aciem Scipio cum legionibus Syriacis tenebat. Ciliciensis legio coniuncta cum cohortibus Hispanis in dextro cornu erant collocatae. Has firmissimas se habere Pompeius existimabat. Reliquas inter aciem mediam cornuaque interiecerat numeroque cohortes CX expleverat. Haec erant milia XLV, evocatorum circiter duo, quae ex beneficiariis superiorum exercituum ad eum convenerant; quae tota acie disperserat. Reliquas cohortis VII in castris propinquisque castellis praesidio disposuerat. Dextrum cornu eius rivus quidam impeditis ripis muniebat; quam ob causam cunctum equitatum, sagittarios funditoresque omnes sinistro cornu obiecerat.

LXXXVIII. Caesar superius institutum servans X. legionem in dextro cornu, nonam in sinistro collocaverat, tametsi erat Dyrrachinis proeliis vehementer at-

tenuata, et huic sic adiunxit octavam, ut paene unam
 ex duabus efficeret, atque alteram alteri praesidio esse
 2 iusserat. Cohortes in acie LXXX constitutas habebat,
 quae summa erat milium XXII; cohortes duas castris
 3 praesidio reliquerat. Sinistro cornu Antonium, dextro
 P. Sullam, media acie Cn. Domitium praeposuerat. Ipse
 4 contra Pompeium constitit. Simul his rebus animad-
 versis, quas demonstravimus, timens, ne a multitudine
 equitum dextrum cornu circumveniretur, celeriter ex
 tertia acie singulas cohortes detraxit atque ex his quar-
 tam instituit equitatuque opposuit et, quid fieri vel-
 let, ostendit monuitque, eius diei victoriam in earum
 5 cohortium virtute constare. Simul tertiae aciei totique
 exercitui imperavit, ne iniussu suo concurreret: se,
 cum id fieri vellet, vexillo signum daturum. X

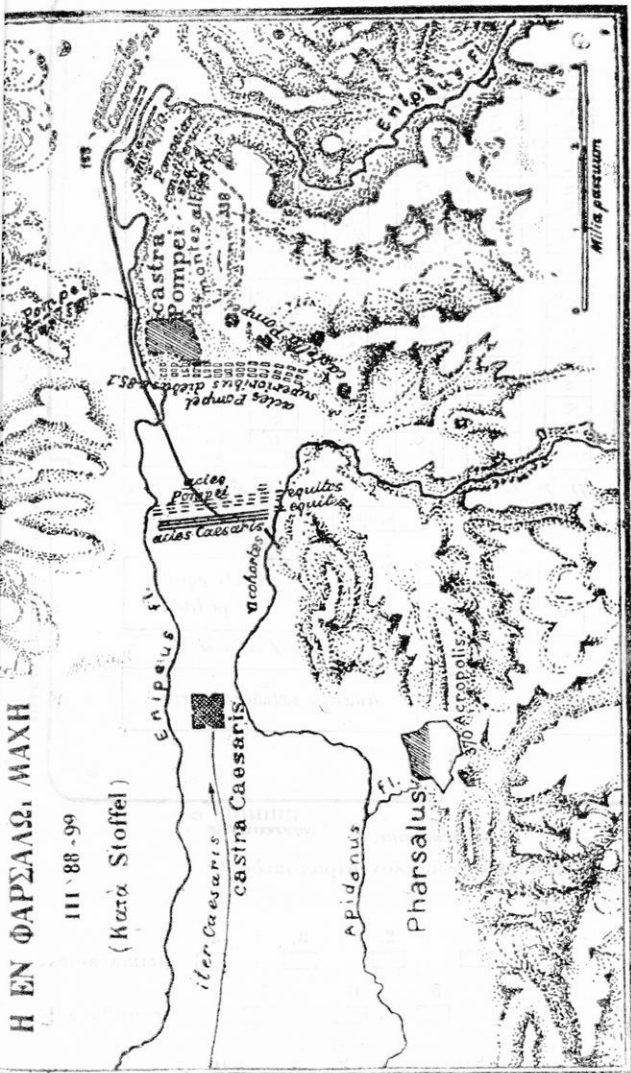
1 LXXXX. Exercitum cum militari more ad pugnam
 cohortaretur suaque in eum perpetui temporis officia
 praedicaret, imprimis commemoravit, testibus se mili-
 tibus uti posse, quanto studio pacem petisset, quae
 per Vatinius in colloquiis, quae per Aulam Clodium
 cum Scipione egisset, quibus modis ad Oricum cum
 2 Libone de mittendis legatis contendisset. Neque se um-
 quam abuti militum sanguine neque rempublicam alter-
 utro exercitu privare voluisse. Hac habita oratione
 exposcentibus militibus et studio pugnae ardentibus
 tuba signum dedit.

1 LXXXXI. Erat Crastinus evocatus in exercitu Cae-
 saris, qui superiore anno apud eum primum pilum in
 2 legione X. duxerat, vir singulari virtute. Hic signo dato,
*Sequimini me, inquit, manipulares mei qui fuistis, et
 vestro imperatori, quam constituistis, operam date.*
Unum hoc proelium superest: quo confecto et ille suam

Η ΕΝ ΦΑΡΣΑΛΩ, ΜΑΧΗ

III 88-99

(Κατά Stoffel)

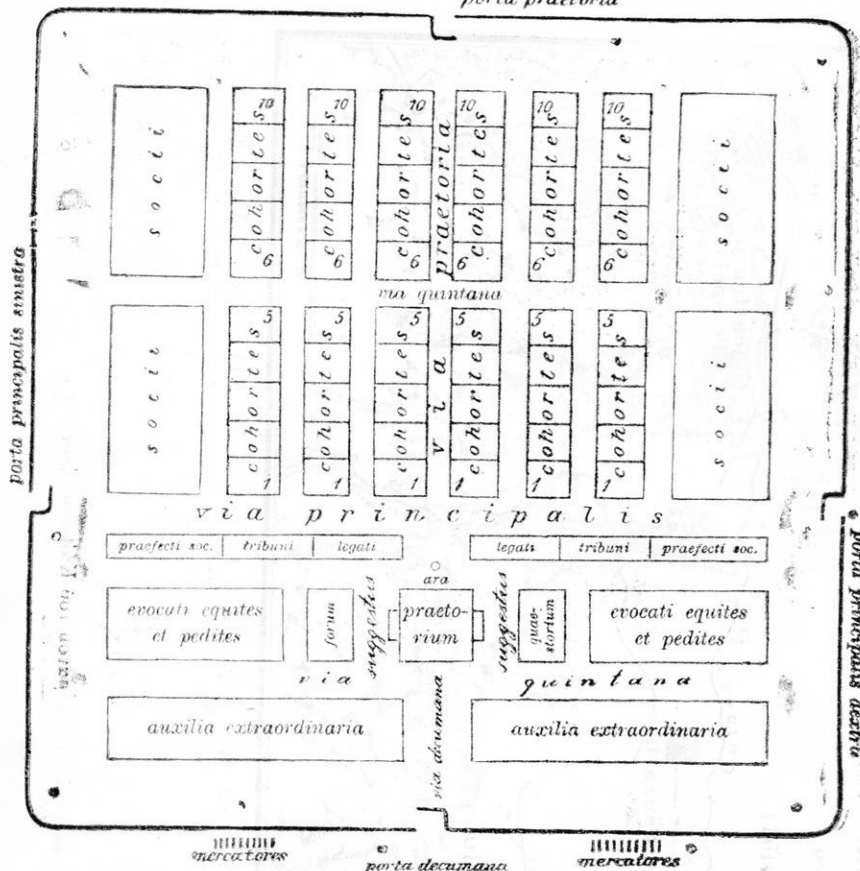
leg. IX.	leg. VIII.	leg. VI.	leg. XII.	leg. XI.	leg. XIV.	leg. XIII.	leg. X
(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)
							0000 0000 equites

sex cohortes (93.5)

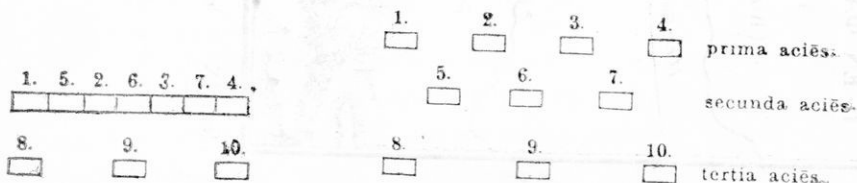
Ἡ παράταξις τοῦ στρατοῦ τοῦ Καίσαρος (σεφ. 89).

colours in statione

porta praetoria

Castra Romana (τὸ ῥωμαϊκὸν στρατόπεδον).

Ο λεγών ἐν τάξει μάχης.

(Ο) λεγών ἐν παρατάξει.

dignitatem et nos nostram libertatem recuperabimus.

Simul respiciens Caesarem, *Faciam*, inquit, *hodie, im-* 3
perator, ut aut vivo mihi aut mortuo gratias agas.

Haec cum dixisset, primus ex dextro cornu procucurrit, atque eum electi milites circiter CXX voluntarii eiusdem centuriae sunt prosecuti.

LXXXXII. Inter duas acies tantum erat relictum 1
spatii, ut satis esset ad concursum utriusque exercitus. Sed Pompeius suis praedixerat, ut Caesaris impetum 2
exciperent neve se loco moverent aciemque eius distrahi paterentur; idque admonitu C. Triarii fecisse dicebatur, ut primus excursus visque militum infringeretur aciesque distenderetur, atque in suis ordinibus dispositi dispersos adorirentur; leviusque casura pila sperabat in 3
loco retentis militibus, quam si ipsi immissis telis occurrissent, simul fore, ut duplicato cursu Caesaris milites exanimarentur et lassitudine conficerentur. Quod nobis 4
quidem nulla ratione factum a Pompeio videtur, propterea quod est quaedam animi incitatio atque alacritas naturaliter innata omnibus, quae studio pugnae incenditur. Hanc non reprimere, sed augere imperatores 5
debent; neque frustra antiquitus institutum est, ut signa undique concinerent clamoremque universi tollerent; quibus rebus et hostes terreri et suos incitari existimaverunt.

LXXXXIII. Sed nostri milites dato signo cum infestis pilis procucurrissent atque animadvertissent, non 1
concurri a Pompeianis, usu periti ac superioribus pugnis exercitati sua sponte cursum represserunt et ad medium fere spatium constiterunt, ne consumptis viribus appropinquarent, parvoque intermisso temporis spatio

ac rursus renovato cursu pila miserunt celeriterque;
 2 ut erat praeceptum a Caesare, gladios strinxerunt. Ne-
 que vero Pompeiani huic rei defuerunt. Nam et tela
 missa exceperunt et impetum legionum tulerunt et or-
 dines conservarunt pilisque missis ad gladios redierunt.
 3 Eodem tempore equites ab sinistro Pompei cornu, ut
 erat imperatum, universi procucurrerunt, omnisque
 4 multitudo sagittariorum se profudit. Quorum impetum
 noster equitatus non tulit, sed paulatim loco motus
 cessit, equitesque Pompei hoc acrius instare et se tur-
 matim explicare aciemque nostram a latere aperto cir-
 5 cumire coeperunt. Quod ubi Caesar animadvertit, quar-
 tae aciei, quam instituerat sex cohortium dedit signum.
 6 Illi celeriter procucurrerunt infestisque signis tanta vi
 in Pompei equites impetum fecerunt, ut eorum nemo
 consisteret omnesque conversi non solum loco excede-
 rent, sed protinus incitati fuga montes altissimos pe-
 7 terent. Quibus summois omnes sagittarii funditoresque
 8 destituti inermes sine praesidio interfecti sunt. Eodem
 impetu cohortes sinistrum cornu pugnantibus etiam
 tum ac resistentibus in acie Pompeianis circumierunt
 eosque a tergo sunt adortae.

1 LXXXIII. Eodem tempore tertiam aciem Cae-
 sar, quae quiescens fuerat et se ad id tempus loco tenuerat,
 2 procurrere iussit. Ita cum recentes atque integri defes-
 sis successissent, alii autem a tergo adorirentur, susti-
 nere Pompeiani non potuerunt atque universi terga
 3 verterunt. Neque vero Caesarem fefellit, quin ab iis co-
 hortibus, quae contra equitatum in quarta acie colloca-
 tae essent, initium victoriae oriretur, ut ipse in cohor-
 tandis militibus pronuntiaverat. Ab his enim primum

equitatus est pulsus, ab isdem factae caedes sagittario-
 rum ac funditorum, ab isdem acies Pompeiana a si-
 nistra parte [erat] circumita atque initium fugae factum.
 Sed Pompeius, ut equitatum suum pulsum vidit atque 5
 eam partem, cui maxime confidebat, perterritam anim-
 advertit, aliis quoque diffisus acie excessit protinus-
 que se in castra equo contulit et iis centurionibus, quos
 in statione ad praetoriam portam posuerat, clare, ut
 milites exaudirent. *Tuemini, inquit, castra et defen-
 dite diligenter, si quid durius acciderit. Ego reliquas
 portas circumeo et castrorum praesidia confirmo.*
 Haec cum dixisset, se in praetorium contulit, summae 6
 rei diffidens et tamen eventum exspectans

LXXXXV. Caesar Pompeianis ex fuga intra vallum 1
 compulsis nullum spatium perterritis dare oportere
 existimans milites cohortatus est, ut beneficio fortunae
 uterentur castraque oppugnarent. Qui, etsi magno aestu 2
 (nam ad meridiem res erat perducta), tamen ad omnem
 laborem animo parati imperio paruerunt. Castra a co- 3
 hortibus, quae ibi praesidio erant relictæ, industrie
 defendebantur, multo etiam acrius a Thracibus barba-
 risque auxiliis. Nam, qui ex acie refugerant milites, 4
 et animo perterriti et lassitudine confecti missis pleri-
 que armis signisque militaribus magis de reliqua fuga
 quam de castrorum defensione cogitabant. Neque vero 5
 diutius, qui in vallo constiterant, multitudinem telorum
 sustinere potuerunt, sed confecti vulneribus locum re-
 liquerunt, protinusque omnes ducibus usi centurioni-
 bus tribunisque militum in altissimos montes, qui ad
 castra pertinebant, confugerunt.

- 1 LXXXXVI. In castris Pompei videre licuit trichi-
 las structas, magnum argenti pondus expositum, recen-
 tibus caespitibus tabernacula constrata, Lucii etiam
 Lentuli et non nullorum tabernacula protecta edera
 multaue praeterea, quae nimiam luxuriam et victo-
 riae fiduciam designarent, ut facile existimari posset,
 nihil eos de eventu eius diei timuisse, qui non neces-
 2 sarias conquirerent voluptates. At hi miserrimo ac pa-
 tientissimo exercitu Caesaris luxuriam obiciebant cui
 3 semper omnia ad necessarium usum defuissent. Pom-
 peius, iam cum intra vallum nostri versarentur, equum
 nactus detractis insignibus imperatoriis decumana
 porta se ex castris eiecit protinusque equo citato Lari-
 4 sam contendit. Neque ibi constitit, sed eadem celeritate
 paucos suos ex fuga nactus, nocturno itinere non in-
 termisso, comitatu equitum XXX ad mare pervenit na-
 vemque frumentariam conscendit, saepe, ut dicebatur,
 querens, tantum se opinionem fefellisse, ut, a quo ge-
 nere hominum victoriam sperasset, ab eo initio fugae
 facto paene proditus videretur.
- 1 LXXXXVII, Caesar castris potitus a militibus con-
 tendit, ne in praeda occupati reliqui negotii gerendi fa-
 2 cultatem dimitterent. Qua re impetrata montem opere
 circummunire instituit. Pompeiani, quod is mons erat
 sine aqua, diffisi ei loco relicto monte universi iugis
 3 eius Larisam versus se recipere coeperunt. Qua re anim-
 adversa Caesar copias suas divisit partemque legionum
 in castris Pompei remanere iussit, partem in sua castra
 remisit, IIII secum legiones duxit commodioreque iti-
 nere Pompeianis occurrere coepit et progressus milia
 4 passuum VI aciem instruxit. Qua re animadversa Pom-

peiani in quodam monte constiterunt, Hunc montem flumen sublebat, Caesar milites cohortatus [est], etsi totius diei continenti labore erant confecti noxque iam suberat, tamen munitione flumen a monte seclisit, ne noctu aquari Pompeiani possent. Quo perfecto opere illi de deditioe missis legatis agere coeperunt. Pauci ordinis senatorii, qui se cum iis coniunxerant, nocte fuga salutem petiverunt.

LXXXVIII. Caesar prima luce omnes eos, qui in monte consederant, ex superioribus locis in planiciem descendere atque arma proicere iussit. Quod ubi sine recusatione fecerunt passisque palmis proiecti ad terram flentes ab eo salutem petiverunt, consolatus consurgere iussit et pauca apud eos de lenitate sua locutus, quo minore essent timore, omnes conservavit, militibusque suis commendavit, ne qui eorum violaretur, neu quid sui desiderarent. Hac adhibita diligentia ex castris sibi legiones alias occurrere et eas, quas secum duxerat, in vicem requiescere atque in castra reverti iussit eodemque die Larisam pervenit.

LXXXVIII. In eo proelio non amplius CC milites desideravit, sed centuriones, fortes viros, circiter XXX amisit: Interfectus est etiam fortissime pugnans Crastinus, cuius mentionem supra fecimus, gladio in os adversum coniecto. Neque id fuit falsum, quod ille in pugnam proficiscens dixerat. Sic enim Caesar existimabat, eo proelio excellentissimam virtutem Crastini fuisse, optimeque eum de se meritum iudicabat. Ex Pompeiano exercitu circiter milia XV cecidisse videbantur, sed in deditioem venerunt amplius milia XXIII (namque etiam cohortes, quae praesidio in castellis fue-

rant, sese Sullae dediderunt), multi praeterea in finitimas civitates refugerunt, signaque militaria ex proelio
 5 ad Caesarem sunt relata CLXXX et aquilae VIII. L. Domitius ex castris in montem refugiens, cum vires eum lassitudine defecissent, ab equitibus est interfectus.

1 C. **Eodem** tempore D. Laelius cum classe ad Brundisium venit eademque ratione, qua factum a Libone
 antea demonstravimus, insulam obiectam portui Brun-
 2 disino tenuit. Similiter Vatinius, qui Brundisio praeerat, tectis instructisque scaphis elicuit naves Laelianas atque ex his longius productam unam quinquere-
 mem et minores duas in angustiis portus cepit, itemque per equites dispositos aqua prohibere classarios
 3 instituit. Sed Laelius tempore anni commodiore usus ad navigandum onerariis navibus Coreyra Dyrrachio-
 4 que aquam suis supportabat neque a proposito deterrebatur, neque ante proelium in Thessalia factum cognitum aut ignominia amissarum navium aut necessariorum rerum inopia ex portu insulaque expelli potuit.

1 CI. Isdem fere temporibus Cassius cum classe Syrorum et Phoenicum et Cilicum in Siciliam venit, et cum esset Caesaris classis divisa in duas partes, dimidiae parti praeesset P. Sulpicius praetor Vibone ad fretum, dimidiae M. Pomponius ad Messanam, prius
 Cassius ad Messanam navibus advolavit, quam Pomponius de eius adventu cognosceret, perturbatumque eum
 2 nactus nullis custodiis neque ordinibus certis, magno vento et secundo completas onerarias naves taeda et pice et stupa reliquisque rebus, quae sunt ad incendia, in Pomponianam classem immisit atque omnes naves

incendit XXXV, equibus erant XX constratae. Tantus- 3
 que eo facto timor incessit, ut, cum esset legio praesidio
 Messanae, vix oppidum defenderetur, et nisi eo ipso
 tempore quidam nuntii de Caesaris victoria per dispo-
 sitos equites essent allati, existimabant plerique futu-
 rum fuisse, uti amitteretur. Sed oportunissime nuntiis 4
 allatis oppidum est defensum; Cassiusque ad Sulpi-
 cianam inde classem profectus est Vibonem, applica-
 tisque nostris ad terram navibus circiter XL propter
 eundem timorem pari atque antea ratione [egerunt] se-
 cundum nactus ventum onerarias naves praeparatas ad
 incendium immisit, et flamma ab utroque cornu com-
 pressa naves sunt combustae quinque. Cumque ignis 5
 magnitudine venti latius serperet, milites, qui ex ve-
 teribus legionibus erant relictī praesidio navibus ex
 numero aegrorum, ignominiam non tulerunt, sed sua 6
 sponte naves conscenderunt et a terra solverunt impe-
 tuque facto in Cassianam classem quinquere mis duas,
 in quarum altera erat Cassius, ceperunt, sed Cassius
 exceptus scapha refugit; praeterea duae sunt depressae
 triremes. Neque multo post de proelio facto in Thes- 7
 salia cognitum est, ut ipsis Pompeianis fides fieret:
 nam ante id tempus fingi a legatis amicisque Caesaris
 arbitrabantur. Quibus rebus cognitis ex his locis Cas-
 sius cum classe discessit.

CII. **Caesar** omnibus rebus relictis persequen- 1
 dum sibi Pompeium existimavit, quascumque in partes
 se ex fuga recepisset, ne rursus copias comparare alias
 et bellum renovare posset, et quantumcumque itineris
 equitatu efficere poterat, cotidie progrediebatur legio-
 nemque unam minoribus itineribus subsequi iussit.

- 2 Erat edictum Pompei nomine Amphipoli propositum,
 uti omnes eius provinciae iuniores, Graeci civesque
 3 Romani, iurandi causa convenirent. Sed utrum aver-
 tendae suspicionis causa Pompeius proposuisset, ut
 quam diutissime longioris fugae consilium occultaret,
 an novis delectibus, si nemo premeret, Macedoniam
 4 tenere conaretur, existimari non poterat. Ipse ad an-
 coram una nocte constitit et vocatis ad se Amphipoli
 hospitibus et pecunia ad necessarios sumptus corro-
 gata cognito Caesaris adventu ex eo loco discessit et
 5 Mytilenas paucis diebus venit. Biduum tempestate re-
 tentus navibusque aliis additis actuariis in Ciliciam
 6 atque inde Cyprum pervenit. Ibi cognoscit, consensu
 omnium Antiochensium civiumque Romanorum, qui
 illic negotiarentur, arcem captam esse excludendi sui
 causa nuntiosque dimissos ad eos, qui se ex fuga in
 finitimas civitates recepisse dicerentur, ne Antiochiam
 7 adirent: id si fecissent, magno eorum capitis periculo
 futurum. Idem hoc L. Lentulo, qui superiore anno
 consul fuerat, et P. Lentulo consulari ac non nullis
 aliis acciderat Rhodi; qui cum ex fuga Pompeium
 sequerentur atque in insulam venissent, oppido ac
 8 portu recepti non erant missisque ad eos nuntiis, ut
 ex his locis discederent, contra voluntatem suam naves
 solverunt. Iamque de Caesaris adventu fama ad civi-
 tates perferebatur.
- 1 CIII. Quibus cognitis rebus Pompeius deposito
 adeundae Syriae consilio pecunia societatis sublata et
 a quibusdam privatis sumpta et aeris magno pondere
 ad militarem usum in naves imposito duobusque mili-
 bus hominum armatis, partim quos ex familiis socie-
 tatum delegerat, partim a negotiatoribus coegerat

quos[que] ex suis quisque ad hanc rem idoneos existimabat, Pelusium pervenit. Ibi casu rex erat Ptolomaeus, 2-
 puer aetate, magnis copiis cum sorore Cleopatra bellum
 gerens, quam paucis ante mensibus per suos propi-
 quos atque amicos regno expulerat; castraque Cleopa-
 trae non longo spatio ab eius castris distabant. Ad eum 3-
 Pompeius misit, ut pro hospitio atque amicitia patris
 Alexandria reciperetur atque illius opibus in calami-
 tate tegeretur. Sed qui ab eo missi erant, confecto le- 4
 gationis officio liberius cum militibus regis colloqui
 coeperunt eosque hortari, ut suum officium Pompeio
 praestarent neve eius fortunam despicerent. In hoc 5
 erant numero complures Pompei milites, quos ex eius
 exercitu acceptos in Syria Gabinius Alexandriam tra-
 duxerat belloque confecto apud Ptolomaeum, patrem
 pueri, reliquerat.

CIIII. His tunc cognitis rebus amici regis, qui 1
 propter aetatem eius in curatione erant regni, sive ti-
 more adducti, ut postea praedicabant, sollicitato exer-
 citu regio, ne Pompeius Alexandriam Aegyptumque
 occuparet, sive despecta eius fortuna, ut plerumque in
 calamitate ex amicis inimici existunt, his, qui erant
 ab eo missi, palam liberaliter responderunt eumque
 ad regem venire iusserunt; ipsi clam consilio inito Achil- 2
 lam praefectum regium, singulari hominem auda-
 cia, et L. Septimium tribunum militum ad interficien-
 dum Pompeium miserunt. Ab his liberaliter ipse ap- 3
 pellatus et quadam notitia Septimii productus, quod
 bello praedonum apud eum ordinem duxerat, navicu-
 lam parvulam conscendit cum paucis suis: ibi ab
 Achilla et Septimio interficitur. Item L. Lentulus com-
 prenditur ab rege et in custodia necatur.

ΠΙΝΑΞ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ

- Achillās ae, Ἀχιλλᾶς. Ἀνώτερος ὑπάλληλος καὶ στρατηγὸς τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου, εἰς τὸν φονέων τοῦ Πομπηίου (104, 2. 3).
- Acutius Rufus. Ἦτο Πομπηϊκός. Κατηγόρησεν ἐνώπιον τοῦ Πομπηίου τὸν Λεύκιον Ἀφράνιον ἐπὶ προδοσίᾳ τοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ στρατοῦ (83, 2) ἵνα ἀποκλείσῃ αὐτὸν τῆς δευτέρας ὑπατείας.
- Aegyptus, i, θ Ἀίγυπτος (104, 1). Αὕτη ἦτο τότε μὲν ἀλόμη βασιλείον ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους, πράγματι ὅμως φόρου ὑποτελὴς εἰς τοὺς Ῥωμαίους.
- I.(uc)us Afranius (83, 2. 88, 3) Ἀντιστράτηγος τοῦ Πομπηίου ἐν Ἰσπανίᾳ. Πολεμήσας κατὰ τοῦ Καίσαρος παρὰ τὴν Ἰλέρθην (νῦν *Lerida*) τῆς Ἰσπανίας παρεδόθη εἰς αὐτὸν καὶ κατόπιν ἀφείθη ἐλεύθερος. Ὁδήγησε κόρταις τινὰς ἐκ τῆς Ἰσπανίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν (Φάρσαλον).
- Alexandria, ae θ. Ἀλεξάνδρεια (103, 3. 5. 104, 1). Πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου μετὰ 300,000 περίπου κατοίκων. Διχρεῖτο εἰς δύο μέρη, εἰς τὸ Βρούχειον καὶ Ῥακώτιδα.
- Allobrox, ogis. Ὁ εἰς ἐκ τῶν δύο υἱῶν τοῦ Ἀβδουκίλλου, ὀνομαζόμενος Egus, φονεύεται ἐν ἵππομαχίᾳ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος (845.) Πληθ. Allobroges, um, Κελτικὸς λαὸς οἰκῶν μεταξύ τῶν ποταμῶν Ῥοδανοῦ, Ἰσάρεως καὶ τῆς λίμνης τῆς Γενεύης (νῦν *Dauphiné* κ. *Savoyen*) μετὰ πρωτ. τῆς πόλεως Vienna.
- Amphipolis, is, θ. (102, 2. 4). Ἀμφίπολις, πόλις τῆς Μακεδονίας ἄλλοτε ἀποικία τῶν Ἀθηναίων, κειμένη μεταξύ τῆς λίμνης Πρασιᾶδος καὶ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου (παρὰ τὸ νῦν χωρίον Νεοχωρί, τουρκ. Γενίκισι). Ἡ Ἀμφίπολις ὑπετάγη εἰς τοὺς Ῥωμαίους τῷ 168 π. Χ. καὶ ἐγένετο πρωτεύουσα τῆς περὶ ταύτην Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας (provincia).
- Antiochia, ae, θ. (102 6). Ἀντιόχεια, πρωτεύουσα τῆς Συρίας οὐ μακρὰν τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποτ. Ὀρόντου (νῦν τουρκ. Antakia). Ὅτε ἡ Συρία ἐγένετο Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, ὁ Πομπηϊὸς ἀρῆκε (τῷ 63) εἰς τοὺς Ἀντιοχεῖς αὐτοτελῆ τὴν πολιτικὴν σύνταξιν.

Antiochenses, ἴμ, Ἀντιοχεῖς (102, 6).

M(arcus) Antonius. Μάρκος Ἀντώνιος. Ὁ σπουδαιότερος ὀπαδὸς καὶ συγγενὴς ἐκ μητρὸς τοῦ Καίσαρος. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ γαλατικοῦ πολέμου διετέλεσεν ἀντιστράτηγος τούτου. Κατὰ τὴν μάχην τῆς Φαρσάλου διευθύνει τὸ ἀριστερὸν κέρας (89, 3).

T(itus) At(t)ius Labiēnus (87, 1). Ὁ Λαβιηνός, καίτοι διετέλεσε σπουδαιότατος ἀντιστράτηγος τοῦ Καίσαρος ἐν Γαλατίᾳ, μετέστη κατὰ τὴν ἐκρηξίν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου πρὸς τὸν Πομπηϊόν.

Brundisium, ἰ, οὔ. (87,4. 100,1. 2.). Βρεντέσιον, Βρινδήσιον (νῦν *Brindisi* Πρίντεζι). Πόλις εὐλίμενος ἐν Καλαβρίᾳ τῆς Ἰταλίας. *Brundisius portus* (100,1) ὁ λιμὴν τοῦ Βρινδησίου.

Q(uintus) Caecilius Metellus Pius Scipio (82, 1. 83, 1. 88,3. 90, 1). Κόϊντος Κικιλίος Μέτελλος Πίος Σκιπίων, πατὴρ τῆς Κορνηλίας τῆς συζευχθείσης (τῷ 54 π. X) τὸν Πομπηϊόν. Ὑπὲρ τούτου ἐσχημάτισεν στρατὸν ἐν Συρίᾳ καὶ ἐσπευσεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν μικρὸν πρὸ τῆς παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχης.

C. (=Caius) Cassius Longinus (101, 1. 3-5). Ὁ Γάιος Κάσιος Λογγίνος ἦτο εἰς ἐκ τῶν σπουδαιότερων κατὰ τοῦ Καίσαρος συνωμοτῶν καὶ φονεὺς αὐτοῦ. *Cassiana classis* (101, 6.)

Cilices, ἴμ, Κίλικες. Οἱ κάτοικοι τῆς Κιλικίας. (101, 1).

Cilicia ae, θ. Κιλικία (102,5). Ἡ νοτιοανατολικωτάτη χώρα τῆς Μ. Ἀσίας μεταξὺ τῶν ὁρέων τοῦ Ταύρου πρὸς Β., τοῦ Ἀμανοῦ (Τζεβέλ Βαρεκέτ) πρὸς Α., καὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Πομπηϊοῦ ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία. *Ciliciensis legio* (88,3).

Cleopatra, ae, θ. (103, 2). Πρωτότοκος θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολομαίου ΙΑ'. τοῦ Νέθου ἢ Αὐλήτου (88—51 π. X.), ἀδελφὴ πρεσβυτέρα τοῦ Πτολομαίου ΙΒ'. Διονύσου. Ἐκδληθεῖσα ὑπὸ τούτου τῆς ἀρχῆς πολεμεῖ πρὸς αὐτὸν καὶ στρατοπεδεύει οὐ μακρὰν τοῦ Πηλουσίου. ἴδ. *Ptolomaeus*.

A(ulus) Clodius (90, 1). Αὔλος Κλώδιος. Οὗτος κοινὸς ὢν φίλος τοῦ Σικιωνοῦ καὶ τοῦ Καίσαρος στέλλεται παρὰ τούτου πρὸς ἐκείνον, ὅπως διαπραγματευθῇ τοὺς ἔρους τῆς εἰρήνης.

Corcyra ae, (100, 3). Ἡ νῆσος Κέρκυρα (Κόρκυρα) ἦτο τὸ στρατηγεῖον (ναυαρχεῖον) τοῦ Πομπηϊανοῦ στόλου.

L(ucius) Cornelius Lentulus Cras (96, 1. 102, 7. 104, 3). Ὁ Λεύκιος Κορνηλῖος Λέντλος ἦτο ἀγχιπάλος τοῦ Καίσαρος. Ἐχρημάτισεν ὑπάτος τῷ 49 π. X.

- P(ublĭus) Cornelĭus Lentūlus Spinther ἢ Spinther Lentūlus (83, 1. 102, 7). Ὁπαδὸς τοῦ Πομπηίου. Σὺλληθεις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου αἰχμάλωτος ἐλευθεροῦται ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Ἐφρονεῦθη ἐν τῇ παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχῃ.
- P(ublĭus) Cornelĭus Sulla (89, 3. 99, 4). Ἀνεψιὸς τοῦ δικτάτορος Σύλλα. Διετέλεσεν ἀντιστράτηγος τοῦ Καίσαρος.
- C. (=Caius) Crastĭnus, ἀνὴρ γενναῖος, ἀνάκλητος ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Καίσαρος (91, 1. 99, 2. 3).
- Cyprus, ἰ θ. (102, 5) Ἡ Κύπρος ἦτο ἀπὸ τοῦ 57 π. X. κτησίσι ῥωμαϊκῇ.
- L(ucĭus) Domitĭus Ahēnobarbus (83, 1. 99, 5). Λεύκιος Δομίτιος. Ἀηνόβαρδος. Ἦτο σφοδρότατος ἀντίπαλος τοῦ Καίσαρος.
- Cn. (=Gnaeus) Domitĭus Calvĭnus (89, 3) Γναῖος Δομίτιος Καλβίνος, ὁπαδὸς τοῦ Καίσαρος. Στέλλεται ὑπὸ τούτου μετὰ δύο λεγεῶνων ἐναντίον τοῦ Σικελίου εἰς Μακεδονίαν. Ἐνοῦται μετὰ τοῦ Καίσαρος μικρὸν πρὸ τῆς παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχης.
- Dyrrachĭum, ἰι, εὐ. Δυρράχιον (νῦν *Durazzo*), ἡ πρόην Ἐπίδαμνος (80, 4. 100, 3). Ὁ σπουδαιότατος λιμὴν τῆς Ἑλλορίας ἀπὸ τοῦ 229 π. X. ὑπὸ τὴν ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν. Dyrrachĭna proelia (84, 1. 87, 4. 89, 1).
- fretum Siciliāe (ἢ fretum Sicĭlum ἢ fretum Siciliense) καὶ ἀπλῶς fretum (101, 1) ὁ Σικελικὸς πορθμὸς (νῦν *Faro di Messina*).
- A(ulus) Gabinĭus. Ἀνθύπατος ὧν τῆς Συρίας ἤλθεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἀποκατέστησεν εἰς τὸν θρόνον (τῷ 55 π. X.), τῇ προτάσει τοῦ Πομπηίου, τὸν Πτολεμαῖον ΙΑ' τὸν Νόθον ἢ Αὐλητὴν. Μέρος τοῦ Πομπηϊανοῦ στρατοῦ, ἐκ Γαλατῶν καὶ Γερμανῶν, προουρᾶς ἕνεκα κατέλιπεν ἐκεῖ ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Πτολεμαίου (103, 5).
- Gallĭa, ae, θ. Γαλατία (87, 2). Διηρείτο 1) εἰς τὴν Gallia citerior ἢ cisalpĭna (ἢ togāta) τ. ἔ. τὴν ἐντὸς τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν (87, 4) ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Πάδου (νῦν *Po*), ἧτις ἀπὸ τοῦ 222 π. X. ἦτο ῥωμ. ἐπαρχία· αὕτη ὑποδιηρείτο διὰ τοῦ Πάδου εἰς τὴν Gallia cispadāna (ἐντεῦθεν τοῦ Πάδου) καὶ εἰς τὴν Gallia transpadāna (ἐκείθεν τοῦ Πάδου) καὶ 2) εἰς τὴν Gallia ulterior ἢ transalpĭna τ. ἔ. τὴν πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν.
- Germanĭa, ae, θ. (87, 1). Ἡ μεταξὺ τοῦ Ῥήνου, Δουνάβεως, Βιστούλα καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ χώρα.

Graeci, στρομ, (102, 2) Ἕλληγες ἐν στενωτέρῳ σημασίῳ = Macedōnes.
Hispanāe cohortes (88, 3). Ἀῖται, σχεδὸν 7, διεβιάσθησαν ὑπὸ τοῦ
Ἀφρανίου (ἰδ. ἄνωτ. L. Afranius) ἐκ τῆς Ἰσπανίας εἰς τὰ περὶ
τὴν Φάσσαλον μέρη.

Hispaniā, ae. θ. Ἰσπανία (ἢ Πυρρηναϊκὴ χερσόνησος 83, 2), ἤδη ἀπὸ
τοῦ 205 π. χ. ῥωμαϊκῆ κτήσις, διηρθεῖτο εἰς τὴν Hispania citerior
(μετὰ πρωτεύουσας τῆς πόλεως Nova Carthāgo, νῦν Καρθαγέ-
νης) καὶ εἰς τὴν Hispania ulterior. Ἡ τελευταία αὕτη μετὰ τὴν
ὀλοσχερῆ κατάκτησιν τῆς Ἰσπανίας ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ὑποδιη-
ρέθη εἰς τὴν Baetiā (Ἀνδαλουσίαν) μετὰ πρωτ. τῆς πόλεως
Cordūba, καὶ εἰς τὴν Lusitaniā (Πορτογαλίαν) μετὰ πρωτ. τῆς
πόλεως Augusta Emerīta (νῦν Merida).

T. Labiēnus ἰδ. Titus At(t)ius Labienus.

D(ecimus) Laelīus (100, 1. 3) Δέκιμος Λαίλιος. Διῶκει κατὰ τὸν
ἐμφύλιον πόλεμον τὸν Πομπηϊκὸν στόλον ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς
θαλάσσης. Laeliānae naves (100, 2).

Larīsa, ae, θ. Λάρισα τῆς Θεσσαλίας (96, 3. 97, 2. 98, 3).

Libo, ἰδ. Scribonius.

C. (=Gaius) Lucilīus Hirrus (82, 5.) Γάιος Λουκίλιος Ἴρρος.
Ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Πομπηίου πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Πάρθων Ὀρώ-
δην, ἵνα ζητήσῃ βοήθειαν, ἀλλὰ μὴ δεχθεὶς τοὺς ἔρους τοῦ βασιλέως
ἀπαιτοῦντος τὴν παραχώρησιν τῆς Συρίας ἐφυλακίσθη ὑπ' αὐτοῦ.

Macedoniā, ae, θ. Ἡ πρὸς Β. τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας
μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νέστου χώρα ἀπὸ τοῦ 168 π. Χ. ῥωμαϊκῆ
ἐπαρχία (102, 3).

Messāna, ae, θ. (ἰωρ. *Μεσσήνα*) Μεσσήνη (νῦν *Messina*). Ἑλλη-
νικὴ ἀποικία ἐπὶ τῆς ΒΑ. ἀκτῆς τῆς νήσου Σικελίας παρὰ τὸν
πορθμὸν τῆς Μεσσήνης (101, 1. 3).

Mytilēnae, arum, θ. Μυτιλήνη (102, 5) πρωτεύουσα τῆς νήσου
Λέσβου.

Orīcum, i, οῦ (90, 1). Ὀρικός καὶ Ὀρικός καὶ Ὀρικὸν (νῦν Ἐριχώ).
πόλις καὶ λιμὴν τῆς Β. Ἠπείρου εἰς τὸν μυχὸν τοῦ διὰ τῶν
Κεραυνίων ὄρεων σχηματιζομένου κόλπου τοῦ Αὐλῶνος (νῦν
Valona)

Parthi, στρομ, (82, 4) Πάρθοι, ἔθνος βάρβαρον σκυθικόν, οἰκοῦν τὰ
ΝΑ. καὶ ΝΔ. τῆς Κασπίας θαλάσσης, τὸ νῦν Ἰράν. Ἦσαν οἱ διῶ-
δοχοὶ τῶν Περσῶν.

- Pelusiūm, ii, οὐ. Πηλούσιον (103,1), νῦν λέγεται Τινέ (*Tineg*). Πόλις ὀχυρωτάτη τῆς κάτω Αἰγύπτου, οὐχὶ μακρὰν τῆς Μεσογείου θαλάσσης εἰς τὸ ΒΑ. ἄκρον τοῦ Δέλτα τοῦ Νεῖλου πλησίον τοῦ σημερινοῦ Πόρτ-Σαΐτ. Ἔνεκα τῆς στρατηγικῆς θέσεως αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὸ Πηλούσιον τὰς κλεΐδας τῆς Αἰγύπτου.
- Phoenices, um, ἄ. Φοίνικες (101,1). οἱ κάτοικοι τῆς Φοινίκης, χώρας τῆς Συρίας, ἐχούσης πρωτεύουσαν τὴν Τύρον.
- Pompeianus, Πομπηϊανός. Pompeiana acies (94, 4). Pompeiani colles (84, 2). Pompeianus exercitus (99,4).
- Pompeiani, ōrum, οὐσιαστ. οἱ Πομπηϊανοὶ (84,4. 93,1.2.8. 94,2. 95,1. 97, 2.3.4. 101, 7).
- M(arcus) Pompōnīus, Μᾶρκος Πομπώνιος (101,1). Διοικητὴς μοίρας τοῦ στόλου τοῦ Καίσαρος παρὰ τὴν Μεσογίην, ἐξ οὗ Pompeiana classis (101, 2).
- Ptolōmaeus XI Nothos εἴτε Aulētes (103,5), Πτολομαῖος ἢ Πτολεμαῖος, πατὴρ τῆς Κλεοπάτρας.
- Ptolōmaeus XII Dionysos (103,2). Υἱὸς Πτολεμαίου ΙΑ' (ιδ. Aulus Gabinus καὶ Cleopatra).
- Rhodus, i, θ. Ῥόδος (102, 7). Αὕτη ἦτο σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων. Τῷ 43 π. Χ. ἐγένετο Ῥωμαϊκὴ κτῆσις.
- Romāni cives (101,2 6).
- Scipio, ιδ. Q. Caecilius Metellus Pius Scipio.
- L(ucius) Scribōnīus Libo (90,1. 100,1). Λεύκιος Σκριβώνιος, ὀπαδὸς καὶ συγγενὴς τοῦ Πομπηίου.
- L(ucius) Septimīus (104,2.3). Λεύκιος Σεπτίμιος. Οὗτος ἀφ' οὗ ἠκολούθησε τὸν Πομπηίον ἐν τῷ κατὰ τῶν πειρατῶν πολέμῳ, κατελείφθη εἶτα ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Πτολεμαίου ΙΑ'. τοῦ Αὐλήτου (ιδ. καὶ A. Gabinus).
- Sicilia, ae, θ. (101, 1). Σικελία, μεγίστη καὶ εὐφορωτάτη νῆσος. Ταύτην κατώκουον κατ' ἀρχὰς οἱ Σικανοὶ ἢ Σικελοὶ, λάος Κελτικὸς, ἔπειτα οἱ Φοίνικες, μετὰ ταῦτα οἱ Ἕλληνες (Χαλκιδαεῖς, Μεγαρεῖς καὶ Δωριεῖς), πρὸς οὓς ἤριζον περὶ τῆς κατοχῆς οἱ Καρχηδόνιοι. Ὑπήλθη ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους τὸ μὲν Δ. μέρος τῆς νήσου τῷ 241 π. Χ., τὸ δὲ Α. τῷ 212-210 π. Χ. Αἱ Συρακοῦσαι ἦσαν Πρωτεύουσα τῆς Σικελίας.
- Frētum (Sicūlum), ιδ. fretum.
- Sulla, ιδ. P. Cornelius Sulla.

(Publius) Sulpicius Rufus (101, 1). Πόπλιος Σουλπίκιος Ρούφος, ἀντιστάτης τοῦ Καίσαρος ἐν Γαλατίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ, εἶτα διοικητὴς τοῦ στόλου. Sulpiciāna classis (101, 4).

Syri, ōrum, Σύροι, οἱ κάτοικοι τῆς Συρίας (101, 1).

Syrīa, ae, θ. Συρία (103, 1.5) Αὕτη περιελάμβανε τὴν πρὸς Ν. τῆς Καππαδοκίας καὶ Μεσοποταμίας καὶ πρὸς Β. τῆς Παλαιστίνης καὶ Ἀραβίας χώραν (ἰδ. καὶ Antiochia).

Syriācae legiones (88, 3).

Thessalīa, ae, θ. Θεσσαλία (82, 1. 100, 3. 101, 7)

Thracēs, um (ἐν. Thrax, cis). Θράκες (95, 3), οἱ κάτοικοι τῆς Θράκης, χώρας κειμένης μεταξὺ τοῦ Δουνάβειος, τῆς Μαύρης θαλάσσης, τῆς Προποντίδος, τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Μακεδονίας.

Transpadānae coloniae (87, 4), ἰδ. Callia 1.

C. (=Gaius) Triarīus, ἰδ. Valerius.

C. (=Gaius) Velerīus Triarīus (92, 2). Γάιος Οὐαλέριος Τριάριος, ἀνὴρ μεγάλης ἀξίας. Διόκησε τμήμα τοῦ Πομπηϊανοῦ στόλου. Φαίνεται ὅτι ἐφρονεύθη ἐν τῇ περὶ τὴν Φάρσαλον μάχῃ.

P(ublius) Vatinīus (90, 1. 100, 2) Πόπλιος Οὐατίνιος (Βατίνιος), ἑπαρχὸς καὶ ἀντιστράτηγος τοῦ Καίσαρος.

Vibo, ōnis, θ. (101, 1. 4). Οὐιβῶν (Ἰππώνιον), νῦν *Bivona*. Πόλις κειμένη ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Βρεττίας (νῦν Καλαβρίας), ὅπου νῦν ὁ κόλπος τῆς Ἀγ. Εὐφρημίας. Ἦδη ἀπὸ τοῦ 193 π. Χ. ρωμαϊκὴ ἀποικία ὑπὸ τὸ ὄνομα Vibo Valentia. Ἐρείπια τῆς Vibo, ἀποικίας τῶν Ἐπιζευρυίων Λοκρῶν, σφίζονται παρὰ τὴν πόλιν *Monteleone*.

ΚΑΙΣΑΡ

(Κατὰ προτομήν τοῦ ἐν Νεα-
ῶ πόλει Ἐθνικοῦ Μουσείου).

ΠΟΜΠΗΙΟΣ

(Κατὰ προτομήν τοῦ Λού-
βρου τῶν Παρισίων).

Σημαιοφόρος τοῦ manipulus
(signifer)

Σημαιοφόρος τοῦ λεγεῶνος
(aquilifer)

Σημαία τοῦ λεγεῶνος
(aquila)

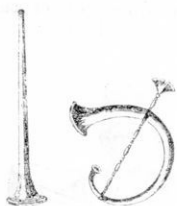
Στρατιώτης τοῦ λεγεῶνος
(miles legionarius)

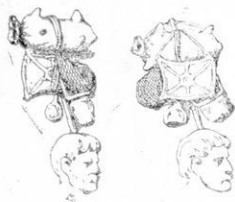
Σφενδοθήτης (funditor)

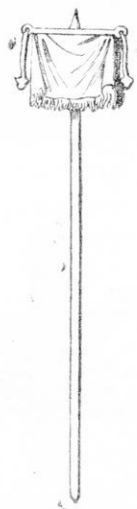
Ἐκατόνταρχος (centurio)

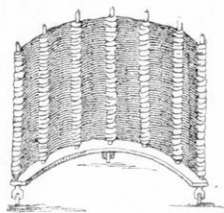
Σάλπιγξ—Κέρας

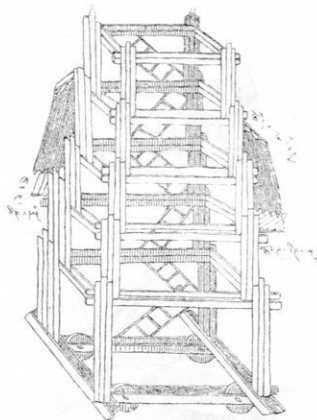
Sarcinae ἢ *mulus*
Marianus

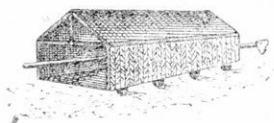
Σημαία τοῦ ἵππικοῦ
(vexillum)

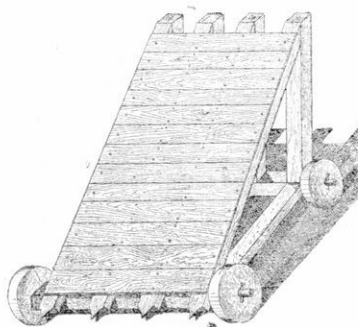
Γερροχελώνη (Pluteus)

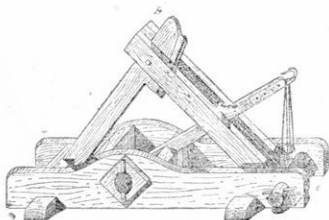
Πύργος κινητός
(turris ambulatoria)

Χελώνη κριοφόρος
(testudo arietaria)

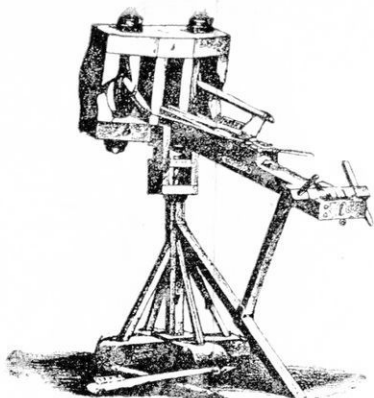
Χελώνη όρυκτ(ρ)ίς (testudo)

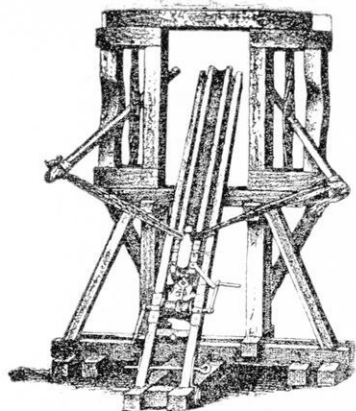
Βαλλιστρίς ἢ Μονάγκων (onager)

Χελώνη χωστρίς
(testudo fossaria)

Καταπέλτης (catapulta)

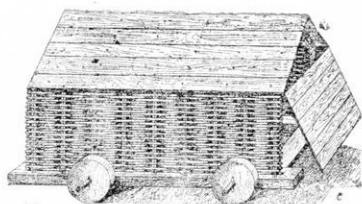
Πετροβόλος (ballista)

Σκέπη διὰ συμφραττομένων ἀσπίδων.
Συνασπισμός (testudo)

Σκορπίος (scorpio)

Ἀμπελογελώνη (vinea)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πρὸς τὸν κ.

Ἑρρῖκον Ἀντ. Σκάσσην

Καθηγητὴν τοῦ Ἀθέννοι Πανεπιστημίου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 8 τοῦ Νόμου 3438 «περὶ διδακτικῶν βιβλίων καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 6/28-5-1928 πρᾶξιν τῆς οἰκείας ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν ἐγκεκριμένων διδακτικῶν βιβλίων ἐπιτροπῆς ἐγκρίνομεν διὰ τὸ ἀπὸ σήμερον μέχρι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1930-1931 χρονικὸν διάστημα τὸ ὑφ' ἡμῶν συγγραφέν διδακτικὸν βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Γ. Ἰουλίου Καίσαρος Ὑπομνήματα de bello civili, Βιβλ. Γ'. Κεφ. 82-104 μετὰ προλεγομένων, πίνακος Ἱστορικοῦ, Γεωγραφικοῦ χάρτου καὶ εἰκόνων.

Ὁ Ὑπουργὸς
Κ. ΓΟΝΤΙΚΑΣ

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον
αὐθημερόν
Ὁ Τμηματάρχης
Κ. ΚΑΜΠΕΡΗΣ

Συνεπεία τῆς ἀπὸ 17 Σεπτεμβρίου 1926 πράξεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων αὐξάνεται ἡ τελικὴ τιμὴ τῶν διδακτικῶν βιβλίων τῶν σχολείων τῆς Μέσης καὶ Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ 20 % ἐφ' ὅσον ταῦτα μεταφέρονται ἐκ τῆς πόλεως ἐν ᾗ ἐξεδόθησαν εἰς ἄλλας πόλεις.

Διευθύνσεις: Ἑρρ. Σκάσσην, Ἀχαρνῶν 50^Β Ἀθήνας.